

Nabierz wprawy w prawie, czyli

**PORADNIK
O PRAWNYCH
ASPEKTACH
WOLONTARIATU**

Bartosz Wilk

**Nabierz wprawy w prawie,
czyli poradnik o prawnych
aspektach wolontariatu**

Bartosz Wilk

SPIS TREŚCI

5 WPROWADZENIE

9 WOLONTARIUSZ

11 ZAKRES WOLONTARIATU

13 WYMOGI WOBEC WOLONTARIUSZA

13 Ustawa o systemie oświaty

15 Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej

16 Ustawa o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3

17 Tzw. książeczka sanepidowska i zaświadczenie lekarskie

22 WERYFIKOWANIE W REJESTRZE SPRAWCÓW PRZESTĘPSTW NA TLE SEKSUALNYM

22 Zakres rejestru

24 Kto może uzyskać dane z rejestru z dostępem ograniczonym?

25 Obowiązek organizatorów w zakresie działalności związanej z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem małoletnich lub z opieką nad nimi

27 NIEKARALNOŚĆ – CZY MOŻEMY JEJ OCZEKIWAĆ I ŻĄDĄĆ STOSOWNYCH DOKUMENTÓW?

27 Kiedy niekaralność w ogóle wchodzi w grę?

28 Dostęp korzystającego do Krajowego Rejestru Karnego

28 Dostęp do „informacji o osobie” samej zainteresowanej lub samego zainteresowanego

29 Wymóg niekaralności w przepisach prawa

29 Ustawa o systemie oświaty

30 Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej

32 Ustawa o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3

33 POROZUMIENIE WOLONTARIACKIE

33 Kiedy należy zawrzeć porozumienie wolontariackie na piśmie?

33 Niezachowanie formy pisemnej.

34 Informacje, które należy zawrzeć w porozumieniu

34 Nazwa umowy

34 Określenie stron umowy

37 Określenie świadczenia wolontariusza lub wolontariuszki

37 Czas obowiązywania umowy

37 Postanowienie o możliwości jego rozwiązania

38 Ewentualne zwolnienie korzystającego z obowiązku pokrywania kosztów podróży służbowych i diet

38 Inne informacje, których zamieszczenie można rekomendować w ramach dobrej praktyki.

38 Wzór porozumienia wolontariackiego

41 OBOWIĄZKI KORZYSTAJĄCEGO ZWIĄZANE Z WOLONTARIATEM

41 Wydawanie potwierdzeń, zaświadczeń, oraz informowanie

41 Potwierdzenie na piśmie treści porozumienia, na żądanie Wolontariusza

41 Wydanie pisemnego zaświadczenia o wykonaniu świadczeń przez wolontariusza, w tym o zakresie wykonywanych świadczeń.

41 Informowanie wolontariusza o ryzyku dla zdrowia i bezpieczeństwa związanym z wykonywanymi świadczeniami oraz o zasadach ochrony przed zagrożeniami

41 Zapewnienie wolontariuszowi, na dotyczących pracowników zasadach określonych w odrębnych przepisach, bezpieczne i higieniczne warunki wykonywania przez niego świadczeń, w tym - w zależności od rodzaju świadczeń i zagrożeń związanych z ich wykonywaniem - odpowiednie środki ochrony indywidualnej

42 Ubezpieczenie wolontariuszki i wolontariusza

42 Ubezpieczenie zdrowotne

43 Ubezpieczenie od odpowiedzialności cywilnoprawnej

- 43 Ubezpieczenie od następstw nieszczęśliwych wypadków
- 44 Zaopatrzenie z tytułu wypadku przy wykonywaniu świadczeń
- 45 **Pokrywanie kosztów podróży służbowych i diet**
- 45 Uwagi ogólne
- 46 Zasady zwrotu kosztów podróży i wypłacania diet dla pracowników i pracowników sfery budżetowej
- 50 **Opcjonalne świadczenia ze strony Korzystającego**
- 50 Pokrywanie przez Korzystającego, na zasadach dotyczących pracowników, innych niezbędnych kosztów ponoszonych przez Wolontariusza, związanych z wykonywaniem świadczeń na rzecz Korzystającego
- 50 Pokrywanie przez Korzystającego kosztu szkolenia Wolontariusza, w zakresie wykonywania świadczeń określonych w porozumieniu wolontariackim
- 51 Przedłożenie przez korzystającego, na prośbę wolontariuszki lub wolontariusza, pisemnej opinii o wykonywaniu świadczeń przez Wolontariusza
- 52 **ODPOWIEDZIALNOŚĆ WOLONTARIUSZKI I WOLONTARIUSZA**
- 52 Odpowiedzialność wobec korzystającego
- 54 Odpowiedzialność korzystającego za działania wolontariuszki lub wolontariusza
- 57 **ZBIÓRKA PUBLICZNA A WOLONTARIAT**
- 60 **RODO W ORGANIZACJI WOLONTARIATU**
- 60 Kiedy przetwarzanie danych jest legalne?
- 63 Prawa osoby, której dane dotyczą
- 65 Praktyczne wskazówki
- 68 **O AUTORZE**

WPROWADZENIE

Choć znaleźć można poradniki dotyczące prawnych aspektów wolontariatu, to upływ czasu sprawił, że wiele z nich jest już nieaktualnych. Z jednej strony, odwołują się do nieobowiązujących już przepisów, a z drugiej strony nie odnoszą się do przepisów nowo wprowadzonych. Poza tym można powiedzieć, że tam się kończy poradnik, gdzie się zaczyna problem. Dlatego też niniejszy poradnik w założeniu ma udzielić odpowiedzi na pytania, które mogą pojawić się przy organizowaniu wolontariatu, a na które to pytania nie zawsze można znaleźć odpowiedź w dostępnych poradnikach.

Niemniej jednak, opracowanie siłą rzeczy nie może obejmować wszystkich zagadnień oraz wątpliwości, które powstały w związku z organizowaniem wolontariatu.

Wskazówką w wyborze zagadnień były, z jednej strony, przepisy ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie dotyczące właśnie wolontariatu. Poza tym, odniesiono się do zagadnień dotyczących wolontariatu uregulowanych w innych aktach prawnych. W końcu, poradnik dotyka zagadnień ogólnych, które jednak mogą znaleźć odniesienie także do wolontariatu działalności z nim związanej (zasady odpowiedzialności cywilnoprawnej, podstawowe regulacje RODO). W wyborze poszczególnych zagadnień i przykładów, pomocne były wątpliwości i pytania osób organizujących wolontariat.

Publikacja dotyczy stanu prawnego na 15 października 2019 r.

WOLONTARIUSZ

Zgodnie z art. 2 pkt 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie¹, przez „wolontariusza” rozumie się przez to osobę fizyczną, która ochotniczo i bez wynagrodzenia wykonuje świadczenia na zasadach określonych w ustawie. Powstać w tej mierze pytanie, czy są jakieś minimalne wymogi co do wieku wolontariuszki lub wolontariusza lub też co do posiadanej zdolności do czynności prawnej.

W celu rozwiania tych wątpliwości, rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz niektórych innych ustaw² przewidywał zmianę definicję wolontariusza w ten sposób, że miał on oznaczać „osobę fizyczną posiadającą pełną lub ograniczoną zdolność do czynności prawnych, która ochotniczo i bez wynagrodzenia wykonuje świadczenia na zasadach określonych w ustawie”. Propozycja ta jednak nie zyskała aprobaty w toku prac parlamentarnych i nie stała się częścią obowiązującego prawa.

Zatem, wolontariuszem może być każdy, niezależnie od wieku, czy też zdolności do czynności prawnej. Te kwestie zaś mogą wpłynąć na to, czy wolontariusz sam może zawrzeć porozumienie wolontariackie.

Osoba nie ma zdolności do czynności prawnych wówczas, gdy nie ukończyła lat trzynastu, jak również osoba ubezwłasnowolniona całkowicie. Czynność prawna dokonana przez taką osobę jest, co do zasady, nieważna. Zatem taka osoba nie może skutecznie zawrzeć porozumienia wolontariackiego. Taką umowę mogą zawrzeć przedstawiciele ustawowi (najczęściej – rodzice) dziecka, lub też – w przypadku osoby ubezwłasnowolnionej całkowicie – jej opiekun.

Nieco inaczej jest w przypadku osoby ograniczonej w zdolności do czynności prawnej, czyli osoby która ukończyła lat 13 lub choć jest pełnoletnia, to została ubezwłasnowolniona częściowo. Skuteczność czynności prawnej jest bowiem zależna od zgody przedstawiciela

1. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (tekst jedn. Dz. U. z 2019 r. poz. 688 ze zm.).

2. Projekt z 16 lutego 2009 r. ustawy o zmianie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz niektórych innych ustaw (druk nr 1727, Sejm VI kadencji).

ustawowego. Zgoda ta może nastąpić albo przed zawarciem umowy, w chwili zawierania, albo po jej zawarciu. Należy jednak pamiętać, że do czasu potwierdzenia zawarta umowa (porozumienie wolontariackie) pozostaje nieważne.

Potwierdzić skuteczność umowy może też sama wolontariuszka/sam wolontariusz w chwili, gdy staje się pełnoletni.

Zgoda na zawarcie porozumienia może nastąpić w dowolnej formie. Korzystający oczywiście powinien zadbać, żeby móc wykazać istnienie tej zgody, zatem najpewniejsze będzie odpowiednie udokumentowanie za pomocą np. korespondencji elektronicznej, czy też, tradycyjnie, w formie papierowej.

Jak wskazano, w praktyce można spotkać się ze wzorami porozumienia wolontariackiego, w których na samym dole przeznaczono miejsce na wyrażenie zgody, czyli zawiera to formy adnotacji na zawartej umowie, którą podpisał sam niepełnoletni wolontariusz/wolontariuszka. Może to przybrać też formy osobnego dokumentu (oświadczenia) przedstawiciela ustawowego. W końcu, porozumienie może zostać zawarte przez przedstawiciela ustawowego w imieniu małoletniego. W takim przypadku w nagłówku umowy można napisać, że umowę zawiera:

Jan Kowalski (dalej jako: Wolontariusz), reprezentowany przez przedstawiciela ustawowego Pawła Kowalskiego.

Powszechnie można usłyszeć, że potrzebna jest zgoda „rodziców”. Okazuje się jednak, że zazwyczaj wystarczy zgoda jednego z nich. Zgodnie bowiem z art. 98 § 1 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego³, rodzice są przedstawicielami ustawowymi dziecka pozostającego pod ich władzą rodzicielską. Jeżeli dziecko pozostaje pod władzą rodzicielską obojga rodziców, każde z nich może działać samodzielnie jako przedstawiciel ustawowy dziecka.

Oczywiście w praktyce nie sposób ustalić, czy dziecko pozostaje pod wspólną władzą rodzicielską rodziców. Dlatego też, o ile nie jest to nadmiernie kłopotliwe, dla przecięcia ewentualnych wątpliwości, dobrze zadbać o dwa podpisy. W przypadku, gdy przedstawicielem ustawowym dziecka jest opiekun, zgoda musi być udzielona przez tego właśnie opiekuna.

3. Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst jedn. Dz. U. z 2017 r. poz. 682 ze zm.).

ZAKRES WOLONTARIATU

Stosownie do art. 42 ust. 1 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie:

Wolontariusze mogą wykonywać, na zasadach określonych w niniejszym rozdziale, świadczenia na rzecz:

1. organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 w zakresie ich działalności statutowej, w szczególności w zakresie działalności pożytku publicznego, z wyłączeniem prowadzonej przez nie działalności gospodarczej,
2. organów administracji publicznej, z wyłączeniem prowadzonej przez nie działalności gospodarczej,
3. jednostek organizacyjnych podległych organom administracji publicznej lub nadzorowanych przez te organy, z wyłączeniem prowadzonej przez te jednostki działalności gospodarczej,
4. podmiotów leczniczych w rozumieniu przepisów o działalności leczniczej w zakresie wykonywanej przez nie działalności leczniczej

- zwanych dalej „korzystającymi”.

Dla niniejszej publikacji znaczenie ma rozumienie „korzystającego”, czyli organizacji, na rzecz której świadczeń dokonuje wolontariusz.

Dodać należy, że – zgodnie z art. 24 ust. 4 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy⁴ – wolontariusze mogą wykonywać, na zasadach określonych w przepisach o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, świadczenia w zakresie realizacji usług rynku pracy na rzecz:

- jednostek samorządu terytorialnego;
- organizacji pozarządowych statutowo zajmującym się problematyką rynku pracy;
- związków zawodowych;
- organizacji pracodawców.

4. Art. 35 ust. 1 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

Do świadczeń w zakresie realizacji usług pracy zalicza się zwłaszcza pośrednictwo pracy, poradnictwo zawodowe, czy też organizację szkoleń⁵.

Warto zauważyć, że w odniesieniu do organizacji pozarządowych i innych podmiotów prowadzących działalność pożytku publicznego, jak również w odniesieniu do organów władzy publicznej oraz innych jednostek „publicznych”, wolontariat nie może dotyczyć zakresu prowadzonej działalności gospodarczej. W przypadku działalności leczniczych nie ma tego ograniczenia⁶. Podobnie rzecz się ma w odniesieniu do zapewniania opieki nad dziećmi przebywającymi w żłobku lub klubie dziecięcym, w odniesieniu do której można korzystać z pomocy wolontariuszy⁷. Można spotkać się z krytyką tego rozwiązania, jako sprzecznego z konstrukcją wolontariatu przyjętego w ustawie o działalności pożytku publicznego⁸.

Ważna informacja dla korzystających dotyczy unikania organizowania wolontariatu w zakresie prowadzonej działalności gospodarczej. Może się to bowiem wiązać z tym, że w razie sporu sądowego, że porozumienie wolontariackie zostało zawarte dla pozorów, czy też stwierdzenie, że strony wiązała stosunek pracy. Taki spór może być zainicjowany zarówno przez wolontariusza, jak i przez Państwową Inspekcję Pracy⁹.

Od 12 marca 2010 r. nie ulega wątpliwości, że wolontariuszem stowarzyszenia może być członek tej organizacji¹⁰. Do czasu wejścia w życie wskazanego przepisu, można było się bowiem zastanawiać, czy obowiązek członka działania na rzecz stowarzyszenia nie wyklucza możliwości zawarcia w tej mierze porozumienia wolontariackiego.

5. Art. 35 ust. 1 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

6. Zob. art. 21 ust. 1 ustawy o działalności leczniczej.

7. Art. 17 ust. 1 ustawy o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3.

8. S. Gajewski, [w:] S. Gajewski, A. Jakubowski, *Ustawa o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3. Komentarz*, Warszawa 2014, LEX.

9. Tak się stało w sprawie, uwieńczony wyrokiem Sądu Najwyższego z 2 grudnia 2009 r. (I PK 123/09).

10. Stanowi i tym wprost art. 42 ust. 2 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

WYMOGI WOBEC WOLONTARIUSZA

Artykuł 43 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie stanowi o tym, że:

Wolontariusz powinien posiadać kwalifikacje i spełniać wymagania odpowiednie do rodzaju i zakresu wykonywanych świadczeń, jeżeli obowiązek posiadania takich kwalifikacji i spełniania stosownych wymagań wynika z odrębnych przepisów.

Oczywiste jest, że korzystający może poszukiwać wolontariuszki lub wolontariusza o określonych kwalifikacjach, doświadczeniu, czy też np. wykształceniu. Można stawiać wymagania wobec osób, z którymi zamierzamy zawrzeć współpracę. Zatem wskazany przepis ten nie ogranicza możliwości nawiązania współpracy jedynie w oparciu o kryteria, które wynikają z przepisów prawa.

Z przepisu tego wynika, że w niektórych przypadkach nawiązanie wolontariatu może być możliwe tylko wówczas, gdy wolontariuszka lub wolontariusz spełnia szczególne wymagania, które wynikają z przepisów prawa. Sygnalizuje to ograniczenie swobody działania, z jednej strony korzystającego, a z drugiej strony wolontariuszki lub wolontariusza, którzy mogą generalnie kształtować zasady współpracy wedle swojego uznania. Owe ograniczenie wiąże się z ochroną innych wartości prawnie chronionych, do których należy zwłaszcza dobro osób niepełnoletnich.

W dalszej części zostaną omówione regulacje, które nakładają obowiązek posiadania przez wolontariuszki i wolontariuszy szczególnych kwalifikacji i sprostania określonym wymaganiom. W sposób odrębny zostanie omówiona kwestia niekaralności, jak również weryfikowanie wolontariuszy pod kątem zapobiegania przestępczości na tle seksualnym.

Ustawa o systemie oświaty

Ustawa ta nakłada szereg szczególnych obowiązków na osoby, wykonujące zadania z zakresu edukacji. Warto przyjrzeć się tym regulacjom, które mogą znaleźć zastosowanie do osób niebędących nauczycielkami i nauczycielami, mogących zostać wolontariuszami.

Stosownie do art. 92p ust. 1 ustawy o systemie oświaty¹¹, kierownikiem wycieczki może być osoba, która:

1. nie była karana za umyślne przestępstwo przeciwko życiu i zdrowiu, przestępstwo przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, przestępstwo przeciwko rodzinie i opiece, z wyjątkiem przestępstwa określonego w art. 209 Kodeksu karnego, przestępstwo określone w rozdziale 7 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii albo wobec której nie orzeczono zakazu prowadzenia działalności związanej z wychowywaniem, leczeniem, edukacją małoletnich lub opieką nad nimi lub zakazu przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, kontaktowania się z określonymi osobami, zbliżania się do określonych osób lub opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu;
2. ukończyła 18 lat;
3. posiada co najmniej wykształcenie średnie lub średnie branżowe;
4. ukończyła kurs na kierownika wycieczki;
5. posiada co najmniej trzyletnie doświadczenie w wykonywaniu zadań dydaktyczno-wychowawczych lub opiekuńczo-wychowawczych, uzyskane w okresie ostatnich 15 lat.

Wychowawcą z kolei może być osoba, która spełnia warunki, wymienione w pkt 1-3, a nadto ukończyła kurs na wychowawcę wycieczki.

Są określone przy tym pewne wyjątki od owych warunków.

Wymóg wykształcenia nie dotyczy instruktorów harcerskich w stopniu co najmniej przewodnika lub równoważnym nadanym w organizacji harcerskiej funkcjonującej w Rzeczypospolitej Polskiej albo w stopniu równoważnym nadanym w organizacji harcerskiej funkcjonującej w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej, państwie członkowskim Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) – stronie umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym lub Konfederacji Szwajcarskiej, pełniących funkcję kierownika wycieczki lub wychowawcy wycieczki w formach wycieczki organizowanych przez organizacje harcerskie.

Wolontariusz – kierownik wycieczki nie musi kończyć kursu, wymienionego w pkt 4, gdy zajmuje stanowisko kierownicze w szkole lub placówce oraz instruktora harcerskiego w stopniu co najmniej podharcymistrza lub równoważnym.

11. Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (tekst jedn. Dz. U. z 2019 r. poz. 1481).

Z kolei wymóg trzyletniego doświadczenia w wykonywaniu zadań dydaktyczno-wychowawczych lub opiekuńczo-wychowawczych nie dotyczy nauczycieli oraz instruktorów harcerskich w stopniu co najmniej podharcymistrza lub równoważnym.

W końcu, kursu na wychowawcę wypoczynku nie musi ukończyć nauczyciel, osoba pracująca z dziećmi w placówkach wsparcia dziennego lub placówkach opiekuńczo-wychowawczych, która posiadają wykształcenie określone w przepisach o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, oraz instruktor harcerskich w stopniu co najmniej przewodnika lub równoważnym.

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej

Kolejna ustawa¹² w art. 98 ust. 3 określa wymogi wobec osoby pracującej z dziećmi w placówce opiekuńczo-wychowawczej. Wymogi są następujące:

1. osoba nie jest i nie była pozbawiona władzy rodzicielskiej oraz władza rodzicielska nie jest jej zawieszona ani ograniczona;
2. wypełnia obowiązek alimentacyjny – w przypadku gdy taki obowiązek w stosunku do niej wynika z tytułu egzekucyjnego;
3. nie była skazana prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe;
4. jest zdolna do pracy w placówce opiekuńczo-wychowawczej, co zostało potwierdzone zaświadczeniem lekarskim o braku przeciwwskazań do tej pracy.

Przepis art. 99 ust. 4 zdanie drugie ustawy potwierdza wprost, że wymogi te należy stosować do wolontariuszy, pomagających przy zapewnianiu opieki lub wychowania nad dzieckiem przebywającym w placówce opiekuńczo-wychowawczej oraz wykonywaniu innych czynności związanych z realizacją zadań tej placówki.

Kluczowe jest stwierdzenie, że choć ustawa wymienia szczegółowe i daleko idące wymogi, to nie przewiduje podstawy do żądania zaświadczeń co do posiadanej władzy rodzicielskiej (która nie może być ograniczona, ani też osoba nie może być jej pozbawiona), wypełniania obowiązku alimentacyjnego, ani też braku skazania prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe (o czym będzie mowa w dalszej części).

12. Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (tekst jedn. Dz. U. z 2019 r. poz. 1111 ze zm.).

Z powyższego względu, korzystająca organizacja lub instytucja może domagać się jedynie oświadczenia od wolontariusza czy wolontariuszki o spełnieniu wymogów, określonych w art. 98 ust. 3 ustawy.

Odmienne jest w przypadku wymogu zdolna do pracy w placówce opiekuńczo-wychowawczej. Ustawa w tej mierze nakazuje potwierdzenie tego zaświadczeniem lekarskim o braku przeciwwskazań do tej pracy.

Ustawa o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3

Artykuł 17 ust. 1 ustawy¹³ wprost potwierdza, że przy zapewnianiu opieki nad dziećmi przebywającymi w żłobku lub klubie dziecięcym można korzystać z pomocy wolontariuszy.

Pierwszy wymóg wobec wolontariuszki lub wolontariusza określa art. 17 ust. 2 ustawy, zgodnie z którym wolontariusz przed rozpoczęciem świadczenia pracy w żłobku lub klubie dziecięcym, zobowiązany jest do odbycia szkolenia z udzielania dziecku pierwszej pomocy. Wymóg ten, w świetle art. 17 ust. 3 ustawy, nie dotyczy osoby, która nie wcześniej niż 2 lata przed podjęciem zatrudnienia jako opiekun szkolenie z udzielania dziecku pierwszej pomocy oraz posiada co najmniej wykształcenie:

1. wyższe na dowolnym kierunku, którego program obejmuje zagadnienia związane z opieką nad małym dzieckiem lub jego rozwojem, i odbyła 80-godzinne szkolenie w celu uaktualnienia i uzupełnienia wiedzy oraz umiejętności lub
2. średnie lub średnie branżowe oraz:
 - a. co najmniej roczne doświadczenie w pracy z dziećmi w wieku do lat 3 lub
 - b. przed zatrudnieniem jako opiekun w żłobku lub w klubie dziecięcym odbyła 280-godzinne szkolenie, z czego co najmniej 80 godzin w formie zajęć praktycznych, polegających na sprawowaniu opieki nad dzieckiem pod kierunkiem opiekuna, o którym mowa w ust. 1.

Ponadto, wolontariusz zobowiązany jest co dwa lata do odbycia szkolenia z udzielania dziecku pierwszej pomocy, które to szkolenie nieodpłatnie zapewnia podmiot prowadzący żłobek lub klub dziecięcy¹⁴.

13. Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (tekst jedn. Dz. U. z 2019 r. poz. 409 ze zm.).

14. Art. 18a ust. 1 i 2 ustawy o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3.

Z kolei art. 18 ustawy stanowi o tym, że m.in. wolontariuszem w żłobku lub klubie dziecięcym może być osoba, która:

1. daje rękojmię należytego sprawowania opieki nad dziećmi;
2. nie jest i nie była pozbawiona władzy rodzicielskiej oraz władza rodzicielska nie została jej zawieszona ani ograniczona;
3. wypełnia obowiązek alimentacyjny, w przypadku gdy taki obowiązek został nałożony na podstawie tytułu wykonawczego pochodzącego lub zatwierdzonego przez sąd;
4. nie została skazana prawomocnym wyrokiem za przestępstwo umyślne.

O ile ustawa zawiera podstawę do żądania informacji nt. braku skazania prawomocnym wyrokiem za przestępstwo umyślne (o czym będzie mowa w dalszej części poradnika), o tyle nie ma podstawy do żądania udokumentowania wypełniania obowiązku alimentacyjnego, czy też zakresu przysługującej władzy rodzicielskiej. W tej mierze można domagać się jedynie od takiej osoby oświadczenia w przedmiocie spełnienia tych warunków.

Z oczywistych względów nie można oczekiwać oświadczenia nt. dawania rękojmi należytego sprawowania opieki nad dziećmi. Aby uwolnić się od odpowiedzialności za nieprawidłowy wybór osoby, uczestniczącej w zapewnianiu opieki nad dziećmi przebywającymi w żłobku lub klubie dziecięcym, korzystający winien w jakiś sposób wykazać zastosowanie wymogu wspomnianej rękojmi. W tym względzie warto zadbać o zachowanie w dokumentacji np. wniosku określonej osoby o nawiązanie współpracy jako z wolontariuszem (do którego dołączono np. życiorys, czy też referencje).

Tzw. książeczka sanepidowska i zaświadczenie lekarskie

Czy wolontariusze w przedszkolach i placówkach opiekuńczo-wychowawczych powinni mieć książeczki sanepidu i zaświadczenie lekarskie o braku przeciwwskazań do pracy z dziećmi?

Punktem wyjścia do rozważań w tej kwestii jest art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi¹⁵, zgodnie z którym obowiązkowym badaniom sanitarno-epidemiologicznym podlegają osoby podejmujące lub wykonujące prace, przy wykonywaniu których istnieje możliwość przeniesienia zakażenia lub choroby zakaźnej na inne osoby. O jakie prace chodzi?

15. Ustawa z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi (tekst jedn. Dz. U. z 2019 r. poz. 1239 ze zm.).

1. Prace na stanowiskach związanych z ciągłym kontaktem z ludźmi stwarzające zagrożenie przeniesienia drogą powietrzno-kropelkową i powietrzno-pyłową zakażenia na inne osoby, niezależnie od rodzaju wykonywanych czynności zawodowych, wykonywane przez osoby zatrudnione w:
 1. przedszkolach, szkołach i uczelniach wszystkich typów i profili, placówkach opiekuńczo-wychowawczych, rodzinnych ośrodkach diagnostyczno-konsultacyjnych, ośrodkach adopcyjno-opiekuńczych;
 2. zakładach opieki zdrowotnej;
 3. indywidualnych, indywidualnych specjalistycznych lub grupowych praktykach lekarskich oraz indywidualnych, indywidualnych specjalistycznych lub grupowych praktykach pielęgniarek i położnych;
 4. zakładach fryzjerskich, gabinetach kosmetycznych i innych prowadzących działania w zakresie pielęgnacji ciała;
 5. instytucjach i urzędach prowadzących bezpośrednią obsługę interesantów;
 6. transporcie publicznym;
 7. instytucjach kultury;
 8. podmiotach świadczących usługi turystyczne i hotelarskie;
 9. zakładach karnych, aresztach śledczych, zakładach poprawczych, schroniskach dla nieletnich, zakładach opiekuńczo-wychowawczych oraz ośrodkach dla uchodźców, policyjnych pomieszczeniach dla osób zatrzymanych, policyjnych izbach dziecka, podczas konwojów osób pozbawionych wolności oraz doprowadzeń osób zatrzymanych.
2. Prace na stanowiskach związanych z wytwarzaniem, pakowaniem, dystrybucją lub przechowywaniem nieopakowanej żywności, wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi oraz leków doustnych, przygotowaniem i wydawaniem posiłków, wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi i leków, a także myciem naczyń i pojemników przeznaczonych na żywność, wodę przeznaczoną do spożycia przez ludzi lub na leki, stwarzające zagrożenie przeniesienia drogą pokarmową zakażenia na inne osoby, niezależnie od rodzaju wykonywanych czynności zawodowych, wykonywane przez osoby zatrudnione w:
 1. zakładach żywienia zbiorowego;
 2. zakładach hurtowych i detalicznych obrotu nieopakowaną żywnością;
 3. zakładach uzdatniających i dostarczających wodę przeznaczoną do spożycia przez ludzi lub lód do celów spożywczych;
 4. zakładach produkujących lub wprowadzających żywność do obrotu;
 5. zakładach mleczarskich przy pozyskiwaniu i przetwórstwie mleka oraz na fermach; dotyczy również rolników gospodarujących indywidualnie;

6. gospodarstwach rolnych, w których produkuje się żywność w celu wprowadzenia do obrotu, w odniesieniu do osób biorących udział w pracach wymagających bezpośredniego kontaktu z nieopakowanymi środkami spożywczymi lub prowadzących takie gospodarstwa;
 7. aptekach, punktach aptecznych, sklepach zielarskich i hurtowniach farmaceutycznych;
 8. zakładach opieki zdrowotnej w tym w żłobkach, zakładach pielęgnacyjno-opiekuńczych, zakładach opiekuńczo-leczniczych;
 9. przedszkolach i innych miejscach przebywania dzieci do lat 6;
 10. podmiotach świadczących usługi w wagonach restauracyjnych, barowych oraz przy przewozie nieopakowanych artykułów żywnościowych w wagonach chłodniach;
 11. podmiotach świadczących usługi na statkach powietrznych i wodnych na stanowiskach stewardów i stewardes.
3. Prace na stanowiskach związanych z kontaktem z wodą oraz środkami służącymi pielęgnacji skóry lub służówek innych osób oraz stwarzających zagrożenie przeniesienia drogą kontaktową zakażenia na inne osoby, niezależnie od rodzaju wykonywanych czynności zawodowych, wykonywane przez osoby zatrudnione w:
1. przedszkolach i innych miejscach przebywania dzieci do lat 6;
 2. zakładach opieki zdrowotnej;
 3. indywidualnych, indywidualnych specjalistycznych lub grupowych praktykach lekarskich oraz indywidualnych, indywidualnych specjalistycznych lub grupowych praktykach pielęgniarów i położnych;
 4. zakładach fryzjerskich, gabinetach kosmetycznych i innych prowadzących działania w zakresie pielęgnacji ciała oraz w zakładach, w których podejmowane są czynności, w trakcie wykonywania których dochodzi do naruszenia ciągłości tkanek ludzkich;
 5. wytwórniach produktów leczniczych, wyrobów medycznych, kosmetyków oraz środków służących do mycia i pielęgnacji ciała;
 6. kąpieliskach, łaźniach, saunach i basenach kąpielowych. Przepisy te mogą być wskazówką co do tego, jakie prace można uznać za te, przy wykonywaniu których istnieje możliwość przeniesienia zakażenia lub choroby zakaźnej na inne osoby.

Na podstawie art. 10 ust. 2 pkt 5 ustawy nałożono na ministra właściwego do spraw zdrowia obowiązek określenia, w drodze rozporządzenia rodzaje prac, przy wykonywaniu których istnieje możliwość przeniesienia zakażenia lub choroby zakaźnej na inne osoby. Pomimo, że ustawa obowiązuje od 1 stycznia 2009 r., do dzisiaj nie wydano tego

rozporządzenia, jak również nie określono rodzajów obowiązkowych badań sanitarno-epidemiologicznych oraz terminy przeprowadzania tych badań¹⁶.

Do 2 stycznia 2012 r. obowiązywało rozporządzenie Ministra Zdrowia, wydane na podstawie poprzednich przepisów¹⁷.

Wymieniało ono następujące prace:

Poza tym, regulacje inne ustaw określają wprost, kiedy przeprowadzenie badania jest obowiązkowe. Zgodnie z art. 59 ust. 2 ustawy o bezpieczeństwie żywności i żywienia¹⁸, osoba pracująca w styczności z żywnością powinna uzyskać określone przepisami o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi orzeczenie lekarskie dla celów sanitarno-epidemiologicznych o braku przeciwwskazań do wykonywania prac, przy wykonywaniu których istnieje możliwość przeniesienia zakażenia na inne osoby.

Podobny obowiązek wystawia art. 4 ustawy o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3, który stanowi o tym, że osoby sprawujące, na podstawie ustawy, opiekę nad dziećmi w wieku do lat 3 podlegają obowiązkowym badaniom sanitarno-epidemiologicznym.

Dodać należy, że na obowiązkowe badania sanitarno-epidemiologiczne, kieruje podmiot zlecający wykonanie prac¹⁹ oraz pokrywa koszty badań²⁰.

Warto w końcu zaznaczyć, że obecnie nie ma obowiązku posiadania tzw. książeczki sanepidowskiej (książeczki sanitarno-epidemiologicznej). Obowiązujące przepisy sanitarno-epidemiologiczne określają, że rezultatem badań ma być orzeczenie lekarskie (o zdolności do wykonywania określonych prac lub o czasowych lub trwałych przeciwwskazaniach)²¹.

Odpowiedź: Obowiązkowym badaniom sanitarno-epidemiologicznym podlegają osoby podejmujące lub wykonujące prace, przy wykonywaniu których istnieje

16. Odpowiedź z 21 czerwca 2012 r. podsekretarza stanu w Ministerstwie Zdrowia na interpelację nr 5209 w sprawie badań przeprowadzanych do celów sanitarno-epidemiologicznych.

17. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 10 lipca 2006 r. w sprawie wykazu prac, przy wykonywaniu których istnieje możliwość przeniesienia zakażenia na inne osoby.

18. Ustawa z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia (tekst jedn. Dz. U. z 2017 r. poz. 149 ze zm.).

19. Art. 6 ust. 2 pkt 3 ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi.

20. Art. 8 ust. 4 ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi.

21. Art. 7 ust. 2 ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi.

możliwość przeniesienia zakażenia lub choroby zakaźnej na inne osoby. Obecne obowiązujące prawo nie określa konkretnie stanowisk czy prac, przy wykonywaniu których istnieje takie ryzyko. Wymaga to ustalenia w konkretnej sprawie, przy czym pomocne może być wykaz prac, wydany na podstawie dotychczasowych przepisów, jak również praktyka przyjęta w określonej organizacji (podmiocie).

Należy też pamiętać, że prawo nakłada obowiązek badań sanitarno-epidemiologicznych wobec osób sprawujących opiekę nad dziećmi w wieku do lat 3, jak również na osoby pracujące w styczności z żywnością.

WERYFIKOWANIE W REJESTRZE SPRAWCÓW PRZESTĘPSTW NA TLE SEKSUALNYM

Czy możemy sprawdzać kandydatki i kandydatów na wolontariuszki/wolontariuszy w Rejestrze Sprawców Przepępstw na Tle Seksualnym? Kiedy jest to obowiązkiem?

Zakres rejestru

Od 1 października 2017 r. obowiązuje ustawa o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym²². Nakłada ona istotne obowiązki m.in. na organizacje, korzystające z wolontariuszy.

Celem tej ustawy jest zagwarantowanie prawnych środków ochrony, które mają przeciwdziałać zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym. Podstawowym środkiem jest Rejestr Sprawców Przepępstw na Tle Seksualnym.

Rejestr ten składa się z trzech oddzielnych baz danych²³:

1. rejestru z dostępem ograniczonym;
2. rejestru publicznego;
3. rejestru osób, w stosunku do których Państwowa Komisja do spraw wyjaśniania przypadków czynności skierowanych przeciwko wolności seksualnej i obyczajności wobec małoletniego poniżej lat 15, wydała postanowienie o wpisie w Rejestrze.

Rejestr publiczny znaleźć można w internecie, pod adresem: <https://rps.ms.gov.pl>.

Następnie, na mocy ustawy nałożono określone obowiązki na pracodawców i innych organizatorów w zakresie działalności związanej z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem małoletnich lub z opieką nad nimi²⁴.

22. Ustawa z dnia 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym (tekst jedn. Dz. U. z 2018 r. poz. 405 ze zm.).

23. Art. 4 ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym.

24. Art. 3 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym.

W rejestrze ujęte są osoby prawomocnie skazanych za popełnienie przestępstw przeciwko wolności seksualnej, wskazanych w ustawie, wobec których prawomocnie warunkowo umorzono postępowanie karne oraz wobec których prawomocnie orzeczono środki zabezpieczające w sprawach o przestępstwa. Ponadto, rejestr obejmuje też nieletnich, wobec których prawomocnie orzeczono środki wychowawcze, poprawcze lub wychowawczo–lecnicze albo którym wymierzono karę na podstawie przepisów o postępowaniu w sprawach nieletnich, przy czym dane o tych osobach nie są dostępne w publicznym rejestrze.

Natomiast zakres gromadzonych danych obejmuje oprócz personaliów (nazwisko, w tym także przybrane, imiona, nazwisko rodowe, płeć, datę i miejsce urodzenia, państwo urodzenia, imiona rodziców, obywatelstwo lub obywatelstwa, nazwisko rodowe matki, miejsce zamieszkania) informacje o wydanym orzeczeniu (wskazanie sądu, sygnatury spraw, datę popełnienia czynu, wymierzonych karach, odroczeniu i przerwie wykonywania kary pozbawienia wolności, itd.)

Co więcej, w Rejestrze z dostępem ograniczonym zamieszcza się numer PESEL osoby ujętej, wizerunek twarzy osoby ujętej w Rejestrze uzyskany z Rejestru Dowodów Osobistych, aktualne adresy zameldowania na pobyt stały lub czasowy osoby ujętej w Rejestrze uzyskane z rejestru PESEL, jak również faktyczny adres pobytu osoby ujętej w Rejestrze uzyskany od właściwej jednostki organizacyjnej Policji.

W Rejestrze publicznym zamieszcza się wymienione w ust. 1 i 3 dane o osobach i w sprawach, o których mowa w art. 6 ust. 2, z wyjątkiem imion rodziców, nazwiska rodowego matki, informacji, o której mowa w ust. 1 pkt 6, numeru identyfikacyjnego Powszechnego Elektronicznego Systemu Ewidencji Ludności oraz miejsca zamieszkania, adresu zameldowania na pobyt stały lub czasowy oraz faktycznego adresu pobytu osoby ujętej w Rejestrze, o której mowa w art. 6 ust. 2, w miejsce których zamieszcza się jedynie nazwę miejscowości, w której osoba ta przebywa.

Większość tych danych dostępnych jest także w publicznie dostępnym, internetowym rejestrze.

Warto zaznaczyć, że nie w każdym wypadku do rejestru trafiają informacje o osobie skazanej za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej. Sąd, wydający wyrok w takiej sprawie, może orzec przy tym o niezamieszczaniu tych danych. Może to uczynić ze względu na ochronę życia prywatnego lub inny ważny interes prywatny pokrzywdzonego lub jego osób najbliższych, a zwłaszcza dobro małoletniego pokrzywdzonego, lub

gdy zamieszczenie danych spowodowałoby niewspółmiernie surowe skutki dla sprawcy czynu.

Nie można wyłączyć zamieszczenia danych względem osoby, która dopuściła się tzw. gwałtu kwalifikowalnego (zbiorowego, wobec osoby małoletniej poniżej 15 roku życia, wobec członków bliskiej rodziny), jak również w przypadku, gdy sprawa jest recydywistą, jeżeli przestępstwo popełniono na szkodę małoletniego.

Kto może uzyskać dane z rejestru z dostępem ograniczonym?

Co istotne, uzyskanie danych z rejestru z dostępem ograniczonym przysługuje – oprócz szeroko pojętym organom publicznym – pracodawcom (przed nawiązaniem z osobą stosunku pracy związanej z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem małoletnich lub z opieką nad nimi, w zakresie uzyskania informacji, czy dane tej osoby są zgromadzone w tym Rejestrze), jak również innym organizatorom (przed dopuszczeniem osoby do działalności związanej z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem małoletnich lub z opieką nad nimi, w zakresie uzyskania informacji, czy dane tej osoby są zgromadzone w tym Rejestrze)²⁵.

Dane z Rejestru z dostępem ograniczonym są przekazywane nieodpłatnie po zarejestrowaniu się w tym systemie.

Korzystający (organizacja), żeby uzyskać dane, powinna założyć „konto użytkownika instytucjonalnego”, przy czym trzeba podać informacje o organizacji, potwierdzić znajomość zasad korzystania z rejestru oraz opatrzyć podpisem osoby uprawnionej do reprezentacji. W końcu, korzystanie z Rejestru będzie możliwe po dokonaniu aktywacji konta przez biuro informacyjne.

Żeby uzyskać konkretne dane o określonej osobie, trzeba się zalogować do systemu, wypełnić „pytania do systemu” oraz opatrzyć podpisem elektronicznym²⁶. W tym pytaniu trzeba wskazać zadanie lub postępowanie, w związku z którym zachodzi konieczność uzyskania informacji z Rejestru, a także następujące dane osoby wyszukiwanej:

1. numer PESEL, o ile został nadany,

25. Art. 12 pkt 6 i 7 ustawy o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym.

26. § 12 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 lipca 2017 r. w sprawie trybu, sposobu i zakresu uzyskiwania i udostępniania informacji z Rejestru z dostępem ograniczonym oraz sposobu zakładania konta użytkownika.

2. pierwsze imię,
3. nazwisko,
4. nazwisko rodowe,
5. imię ojca,
6. imię matki,
7. datę urodzenia.

Warto zwrócić na to uwagę i zadbać o posiadanie tych informacji.

Po wprowadzeniu tych danych i wyszukiwaniu otrzymamy informację o tym, że określona osoba (stypizowana podanymi przez nas danych) figuruje w Rejestrze, lub też że w rejestrze nie ma informacji o osobach, dla których są spełnione warunki zawarte w pytaniu do systemu” wraz z danymi wskazanymi w pytaniu. Taki komunikat system umożliwi w formie możliwej do wydruku.

Obowiązek organizatorów w zakresie działalności związanej z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem małoletnich lub z opieką nad nimi

Kluczowy dla korzystającego z wolontariatu obowiązek określa art. 21 ust. 1 ustawy, zgodnie z którym

Przed nawiązaniem z osobą stosunku pracy lub przed dopuszczeniem osoby do innej działalności związanej z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem małoletnich lub z opieką nad nimi pracodawcy lub inni organizatorzy w zakresie takiej działalności są obowiązani do uzyskania informacji, czy dane tej osoby są zamieszczone w Rejestrze z dostępem ograniczonym lub w Rejestrze osób, w stosunku do których Państwowa Komisja do spraw wyjaśniania przypadków czynności skierowanych przeciwko wolności seksualnej i obyczajności wobec małoletniego poniżej lat 15 wydała postanowienie o wpisie w Rejestrze.

Wykonanie tego obowiązku nie jest wymagane przed dopuszczeniem do wskazanej działalności (związanej z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem małoletnich lub z opieką nad nimi) rodziny małoletniego lub osoby znanej rodzicom małoletniego osobiście i wykonywanej w stosunku do własnych małoletnich dzieci lub małoletnich dzieci znajomych. Przy czym, przez rodzinę, o której mowa w ust. 2, należy rozumieć

osoby spokrewnione albo osoby niespokrewnione, pozostające w faktycznym związku oraz wspólnie zamieszkujące i gospodarujące²⁷.

Sankcja za niezrealizowanie tego obowiązku jest odpowiedzialność za wykroczenie. Zgodnie bowiem z art. 23 ust. 2, ustawy:

Kto dopuszcza do pracy lub do innej działalności związanej z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem małoletnich lub z opieką nad nimi osobę bez uzyskania informacji z Rejestru lub wiedząc, że dane tej osoby są zamieszczone w Rejestrze, podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny nie niższej niż 1000 zł.

Odpowiedź: Przed dopuszczeniem wolontariuszki lub wolontariuszki do pracy zakresie działalności związanej z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem małoletnich lub z opieką nad nimi jest nie tylko uprawnieniem korzystającego (organizacji), ale także obowiązkiem. Za niedopełnienie tego obowiązku grozi odpowiedzialność karna za wykroczenia. Odpowiedzialność grozi także wówczas, gdy do wskazanej pracy z małoletnimi lub opieki nad nimi dopuszczona zostanie osoba, co do której powzięto informację, że figuruje w rejestrze.

Jeżeli jednak praca wolontariusza nie będzie dotyczyć działalności związanej z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem małoletnich lub z opieką nad nimi, nie ma podstawy do sprawdzania kandydatki lub kandydata w rejestrze, jak również odmowy nawiązania współpracy z taką osobą.

27. Art. 21 ust. 2 i 3 ustawy.

NIEKARALNOŚĆ – CZY MOŻEMY JEJ OCZEKIWAĆ I ŻAĆ STOSOWNYCH DOKUMENTÓW?

Czy możemy sprawdzić, czy kandydatka lub kandydat na wolontariuszkę lub wolontariusza jest osobą skazaną? Czy możemy oczekiwać od osoby pretendującej przedłożenia informacji z Krajowego Rejestru Karnego?

Kiedy niekaralność w ogóle wchodzi w grę?

Warto wskazać, że – stosownie do art. 51 ust. 1 Konstytucji RP – nikt nie może być obowiązyany inaczej niż na podstawie ustawy do ujawniania informacji dotyczących jego osoby. Dlatego też gdy będziemy zastanawiali się nad tym, czy można domagać się od danej osoby informacji z Krajowego Rejestru Karnego, to musimy poszukać podstawy prawnej.

Nie oznacza to, że korzystający nie może poszukiwać wolontariuszek lub wolontariuszy spełniających określone warunki czy posiadający określone cechy. Z drugiej strony, należy pamiętać o tym, że nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny, o czym stanowi art. 32 ust. 2 Konstytucji RP.

Z tego powodu, wszelkie wymogi stawiane wolontariuszkom i wolontariuszom muszą pozostawiać w związku z działalnością, która ta osoba ma wykonywać. Podobnie rzecz się ma przy niekaralności, choć należy zarazem pamiętać, że informacja w tej mierze istotnie ingeruje w prywatność osoby.

Pod kątem prawnym, ustalanie, czy określona osoba jest niekarana, będzie miało istotne znaczenie w tych przypadkach, gdy przepisy prawa, dotyczące określonej działalności, wprowadzają wymóg niekaralności. Wynika to przede wszystkim ze szczególnego charakteru określonych działalności (np. pracy z dziećmi, czy też z pacjentkami i pacjentami).

Słowem, nie można różnicować sytuacji osób względem tego, czy ktoś jest karany, czy też nie, o ile nie jest to związane z określoną działalnością, a zwłaszcza gdy taki wymóg wprost określają przepisy. Przepisy wprowadzające wymóg niekaralności wolontariuszek i wolontariuszy zostaną omówione w dalszej części.

Dostęp korzystającego do Krajowego Rejestru Karnego

W Krajowym Rejestrze Karnym znaleźć można informację o karnej odpowiedzialności wyszukiwanej osoby. Do tego rejestru ma szereg publicznych instytucji, wymienionych w przepisach prawa, jak również podmioty pozarządowe. Co istotne, prawo do uzyskania informacji o osobach, których dane osobowe zgromadzone zostały w Rejestrze, przysługuje m.in.:

- pracodawcom, w zakresie niezbędnym dla zatrudnienia pracownika, co do którego z przepisów ustawy wynika wymóg niekaralności, korzystania z pełni praw publicznych, a także ustalenia uprawnienia do zajmowania określonego stanowiska, wykonywania określonego zawodu lub prowadzenia określonej działalności gospodarczej;
- osobom prawnym oraz jednostkom organizacyjnym niebędącym osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną – w przypadkach, w których z przepisów ustawy wynika wymóg niekaralności członków ich organów, wspólników lub prokurentów, w odniesieniu do członków lub kandydatów na członków tych organów, wspólników lub prokurentów²⁸.

Jak widać, pracodawca może uzyskać z Krajowego Rejestru Karnego informację o kandydatach, jeżeli ustawa nakłada obowiązek niekaralności. Brak odpowiedniej gwarancji dla korzystającego sprawia, że organizacja, zamierzająca podjąć współpracę z wolontariuszem w obszarze, w którym konieczna jest niekaralność, nie ma podstaw do samodzielnego weryfikowania karalności tej osoby. Inaczej sytuacja wygląda w przypadku kandydatów do pracy lub też kandydatów np. do organów organizacji pożytku publicznego.

Dostęp do „informacji o osobie” samej zainteresowanej lub samego zainteresowanego

Choć korzystający nie może sam uzyskać informacji o karalności danej osoby, to może stać się udziałem tej osoby, której informacje te dotyczą.

Informacji o osobie na podstawie zgromadzonych w Rejestrze danych osobowych udziela się na zapytanie nie tylko wymienionych w prawie instytucji i podmiotów, ale także na wniosek samej zainteresowanej osoby w zakresie uzyskania informacji, czy jego dane osobowe zgromadzone są w Rejestrze²⁹.

28. Art. 6 ust. 1 pkt 10 i 10a ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (tekst jedn. Dz. U. z 2019 r. poz. 1500 ze zm.), dalej jako: „ustawa o KRS”;

29. Art. 19 ust. 1 w zw. z art. 7 ust. 1 ustawy o KRS.

Zapytanie to powinno zawierać nasze dane oraz zostać opatrzone podpisem, a jeżeli składamy zapytanie w formie elektronicznej, trzeba go opatrzyć kwalifikowanym podpisem elektronicznym, podpisem zaufanym albo podpisem osobistym³⁰.

Uzyskanie informacji o osobie, w wyniku złożonego zapytania, wiąże się z koniecznością uiszczenia opłaty. Wynosi ona 20 zł, jeżeli zapytanie jest kierowane elektronicznie, oraz 30 złotych w przypadku tzw. formy tradycyjnej³¹. Potwierdzenie uiszczenia opłaty (przelewem lub w kasie Ministerstwa Sprawiedliwości) trzeba dołączyć do zapytania³².

Następnie przeanalizowane zostaną wybrane regulacje, wprowadzające wymóg niekaralności, pod kątem tego, czy można żądać informacji z Krajowego Rejestru Karnego, czy też należy oprzeć się na oświadczeniu określonej osoby. Poniższy wykaz nie ogranicza wszystkich regulacji, w których pojawia się wymóg niekaralności i dotyczących tych sfer życia społecznego, w których można zorganizować wolontariat. Dokonano wyboru najczęściej pojawiających się sytuacji.

Wymóg niekaralności w przepisach prawa

Ustawa o systemie oświaty

Zgodnie z art. 92p ust. 1 pkt 1 i ust. 2 pkt 1 tej ustawy, kierownikiem lub wychowawcą wypoczynku może być osoba, która m.in. nie była karana za umyślne przestępstwo przeciwko życiu i zdrowiu, przestępstwo przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, przestępstwo przeciwko rodzinie i opiece, z wyjątkiem przestępstwa określonego w art. 209 Kodeksu karnego, przestępstwo określone w rozdziale 7 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii albo wobec której nie orzeczono zakazu prowadzenia działalności związanej z wychowywaniem, leczeniem, edukacją małoletnich lub opieką nad nimi lub zakazu przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, kontaktowania się z określonymi osobami, zbliżania się do określonych osób lub opuszczenia określonego miejsca pobytu bez zgody sądu.

Co istotne, w celu potwierdzenia spełnienia tego warunku:

30. Art. 17 ust. 2c ustawy o KRS.

31. § 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2014 r. w sprawie opłat za wydanie informacji z Krajowego Rejestru Karnego.

32. § 6 ust. 1 rozporządzenia w sprawie opłat za wydanie informacji z Krajowego Rejestru Karnego.

- kandydat na kierownika lub wychowawcę wycieczki jest obowiązany przedstawić organizatorowi wycieczki informację z Krajowego Rejestru Karnego; informacja ta zachowuje ważność przez okres 12 miesięcy od dnia jej wydania³³;
- kandydat na kierownika lub wychowawcę wycieczki, który jest jednocześnie zatrudniony na podstawie przepisów, które przewidują warunek niekaralności za przestępstwo popełnione umyślnie, składa w formie pisemnej oświadczenie o niekaralności za przestępstwa, o których mowa w ust. 1 pkt 1³⁴.

Kierownik lub wychowawca wycieczki może być wolontariuszem/wolontariuszką. W tym przypadku korzysta ze zwolnienia z opłaty skarbowej. Mianowicie, od uiszczenia opłaty za wydanie z Krajowego Rejestru Karnego informacji o osobie zwolnieni są także będący wolontariuszami kandydaci na kierowników wycieczki lub wychowawców wycieczki³⁵, obowiązani do przedstawienia informacji organizatorowi wycieczki na podstawie wskazanych powyżej przepisów.

Podsumowując, kandydat lub kandydatka na kierownika lub wychowawcę wycieczki, stosownie do przepisów ustawy o systemie oświaty, zobowiązana/y jest do przedstawienia informacji z Krajowego Rejestru Karnego. W takim przypadku, za uzyskanie tej informacji nie trzeba uiszczać opłaty skarbowej (która, w innym przypadku, wynosiłaby 20 lub 30 zł).

Pisemne zaświadczenie o niekaralności wystarczające jest wówczas, gdy kandydat lub kandydatka na kierownika lub wychowawcę wycieczki jest jednocześnie zatrudniony/a na podstawie przepisów, które przewidują warunek niekaralności za przestępstwo popełnione umyślnie

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej

Osobą zatrudnioną do **pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich** może być wyłącznie osoba wskazana lub zaakceptowana przez prowadzącego rodzinny dom dziecka, która m.in. nie była skazana prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe³⁶.

33. Art. 92p ust. 8 pkt 1 ustawy o systemie oświaty.

34. Art. 92p ust. 8 pkt 2 ustawy o systemie oświaty.

35. Art. 24 ust. 1a ustawy o KRS.

36. Art. 64 ust. 5 pkt ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Zgodnie z art. 66 ust. 1 ustawy, przy zapewnianiu pieczy i wychowania dzieciom umieszczonym w rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka oraz wykonywaniu innych czynności związanych z realizacją zadań rodziny zastępczej lub rodzinnego domu dziecka rodzina zastępcza oraz prowadzący rodzinny dom dziecka mogą korzystać z pomocy wolontariuszy, organizowanej przez organizatora rodzinnej pieczy zastępczej. Co istotne, zgodnie z art. 66 ust. 2 ustawy, przepisy art. 64 ust. 5 stosuje się odpowiednio, co oznacza, że wymóg niekaralności dotyczy także wolontariuszy.

Analogiczne regulacje co do niekaralności przewiduje art. 98 ust. 3 pkt 3, zgodnie z którym w **placówce opiekuńczo-wychowawczej z dziećmi** może pracować osoba, która m.in. nie była skazana prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe. Analogiczne rozwiązania dotyczą wolontariuszy, z pomocy których przy zapewnianiu opieki lub wychowania nad dzieckiem przebywającym w placówce opiekuńczo-wychowawczej oraz wykonywaniu innych czynności związanych z realizacją zadań tej placówki można korzystać³⁷.

W ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej nie przewidziano z kolei możliwości uzyskania przez instytucję informacji z Krajowego Rejestru Karnego (taką możliwość przewidziano m.in. wobec następujące informacje dotyczące kandydatów do przysposobienia dziecka³⁸.

Podsumowując, nie ma podstawy do żądania od kandydata/kandydatki na wolontariuszki/wolontariusza, zajmujących się pomocą przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich, czy też działających w placówce opiekuńczo-wychowawczej z dziećmi, informacji z Krajowego Rejestru Sądowego.

W związku z tym, że korzystający jest zobowiązany do respektowania zasad dopuszczania osób do wskazanych działań, można zasadnie oczekiwać od kandydatki/kandydata oświadczenia w przedmiocie niekaralności, czyli spełnienia ustawowych warunków, uprawniających do podjęcia analizowanej aktywności.

Ustawa o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3

Zgodnie z art. 15 ust. 4 ustawy o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3, dyrektorem żłobka, osobą kierującą pracą klubu dziecięcego, osobą fizyczną prowadzącą żłobek lub klub dziecięcy, opiekunem, pielęgniarką, położną, wolontariuszem lub inną osobą zatrudnioną

37. Art. 99 ust. 4 zdanie drugie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

38. Art. 161 ust. 2 pkt 11 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

do wykonywania pracy lub świadczenia usług w żłobku lub klubie dziecięcym może być osoba, która nie figuruje w bazie danych Rejestru Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym z dostępem ograniczonym lub nie została skazana prawomocnym wyrokiem za inne przestępstwo umyślne.

Wskazane osoby przed podjęciem zatrudnienia przedstawiają zaświadczenie o niekarałności, wystawione nie wcześniej niż 3 miesiące przed rozpoczęciem pracy lub świadczenia usług w żłobku lub klubie dziecięcym³⁹.

Przepis ten jest niezbyt fortunnie sformułowany. Po pierwsze, nie potrzebnie odniesiono się do obowiązku weryfikacji Rejestru Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym, bowiem obowiązek ten wynika z omówionej wcześniej ustawy o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym. Po drugie, „zaświadczenie o niekarałności”, którego przedstawienie jest wymagane, jest określeniem potocznym. Jak już wskazano, z Krajowego Rejestru Karnego można uzyskać „informację o osobie”, na której znajdzie się informacja o tym, że określona osoba nie figuruje w tym rejestrze.

Podsumowując, od wolontariuszki i wolontariusza, który ma podjąć zadania w żłobku lub klubie dziecięcym, można oczekiwać przedłożenia informacji z Krajowego Rejestru Karnego, żeby zweryfikować niekarałność tej osoby. Bez przedstawienia korzystającemu tego dokumenty, osoby te nie powinny być dopuszczone do pracy (świadczenia usług) w żłobku lub klubie dziecięcym.

39. Art. 15 ust. 5 ustawy o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3.

POROZUMIENIE WOLONTARIACKIE

Kluczowym zagadnieniem, związanym z organizacją wolontariatu, jest porozumienie o wykonywaniu świadczeń wolontariackich (w niniejszym poradniku będą się posługiwać określeniem „porozumienia wolontariackiego”). W istocie, do zawarcia tego porozumienia zawsze wówczas, gdy korzystający umówi się z wolontariuszem na wykonywanie określonych świadczeń w ramach wolontariatu. Może to nastąpić w różny sposób – na piśmie, poprzez komunikację elektroniczną (np. poprzez portal społecznościowy), w drodze wymiany wiadomości e-mail, czy też ustnie.

Kiedy należy zawrzeć porozumienie wolontariackie na piśmie?

Zgodnie z art. 44 ust. 4 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, jeżeli świadczenie wolontariusza wykonywane jest przez okres dłuższy niż 30 dni, porozumienie powinno być sporządzone na piśmie. Oznacza to nałożenie obowiązku formy pisemnej w razie dłuższej trwającego wolontariatu. Nie stoi jednakże nic na przeszkodzie, aby zawierać w formie pisemnej porozumienie także w przypadku „krótszego” wolontariatu. Jest to korzystne dla obydwu stron, gdyż potwierdza zasady współpracy. Oszczędność czasu polegająca na unikaniu zawarcia pisemnego porozumienia w razie „krótkiego wolontariatu” (na okres do 30 dni) może okazać się pozorna biorąc pod uwagę art. 44 ust. 2 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, zgodnie z którym na żądanie wolontariusza korzystający jest obowiązany potwierdzić na piśmie treść porozumienia. Takie potwierdzenie może dotyczyć także porozumienia zawartego w formie innej niż pisemna, czy też zawartego na czas krótszy niż 30 dni.

Niezachowanie formy pisemnej.

Jeżeli pomimo zawarcia porozumienia na czas dłuższy niż 30 dni nie zachowano formy pisemnej, to zawarte porozumienie np. w formie ustnej, lub wskutek korespondencji mailowej, jest ważne. W przepisie określającym formę pisemną nie zastrzeżono rygору nieważności w razie jej niezachowania. Brak tej formy może się natomiast dla organizacji pozarządowej wiązać z problemami dowodowymi w razie ewentualnego sporu sądowego.

Następnie warto wskazać na elementy, które powinny znaleźć się w umowie. Przy tym dobrze mieć na uwadze, że umowy spisuje się nie na wypadek dobrej i zgodnej współpracy,

ale z uwagi na ryzyko ewentualnych sporów. Nie należy więc zrywać się zarówno na sam fakt zawarcia umowy, jak i na zamieszczone w niej określonych regulacji czy informacji.

Informacje, które należy zawrzeć w porozumieniu

Nazwa umowy

Zgodnie z art. 44 ust. 1 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, ustalenie kwestii dotyczących wolontariatu powinno znaleźć wyraz w „porozumieniu”. Owe porozumienie jest w istocie umową cywilnoprawną, a sama nazwa nie ma decydującego znaczenia. Możemy więc nazwać ją „porozumieniem” (co będzie wzorcowe w świetle przywołanego przepisu ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie), ale możemy też poprzestać po prostu na „umowie”, „kontrakcie”, itd. Warto jednak żeby zastrzec, że porozumienie (umowa, kontrakt) dotyczy „świadczenia usług wolontariackich”, żeby nie było wątpliwości, że jest to umowa niezwiązana z płatnością za świadczone przez drugą stronę (wolontariusza lub wolontariuszkę) czynności. W praktyce może to mieć znaczenie w razie ewentualnego sporu z Zakładem Ubezpieczeń Społecznych lub inspekcją pracy, które mogą uznać, że określona umowa nie dotyczy wolontariatu, ale świadczenia usług. To zaś może wiązać się z wytoczeniem sprawy sądowej, a w razie wygranej przez organ - koniecznością odprowadzania składek na ubezpieczenia społeczne.

Określenie stron umowy

Z uwagi na to, że korzystający, czyli głównie organizacje społeczne, są osobami prawnymi wpisanymi do Krajowego Rejestru Sądowego, należy sięgnąć do przepisów określających jak podmioty wpisane do KRS powinny być oznaczane. Zgodnie z art. 34 ust. 1 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym, podmioty wpisane do Rejestru są obowiązane umieszczać w oświadczeniach pisemnych, skierowanych, w zakresie swojej działalności, do oznaczonych osób i organów, następujące dane: 1) firmę lub nazwę; 2) oznaczenie formy prawnej wykonywanej działalności; 3) siedzibę i adres; 4) NIP; 5) oznaczenie sądu rejestrowego, w którym przechowywane są akta rejestrowe podmiotu oraz numer podmiotu w Rejestrze.

W praktyce, dla jednoznacznego zidentyfikowania organizacji wystarczające byłoby podanie nazwy organizacji (lub innej instytucji, na rzecz której wolontariusze mogą wykonywać świadczenia), adresu, numeru KRS oraz osobę/osoby występującą w jej imieniu (zgodnie z przyjętymi w organizacji zasadami reprezentacji).

Jednakże warto mieć na uwadze, że uchybienie obowiązkowi podawania w oświadczeniach pisemnych wymienionych informacji, może wiązać się z nałożeniem przez sąd rejestrowy grzywny do kwoty 5000 zł (art. 34 ust. 3 i 4 ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym). Wskazany obowiązek informacyjny nie dotyczy oświadczeń woli skierowanych do osób pozostających ze spółką w stałych stosunkach umownych. Zatem przy zawieraniu porozumienia wolontariackiego po raz pierwszy dobrze pamiętać o tych obowiązkach.

Wobec tego prawidłowe oznaczenie organizacji pozarządowej powinno mieć następującą postać: *Stowarzyszenie POLITES, ul. Dworcowa 19, 70-206 Szczecin, zarejestrowane przez Sąd Rejonowy Szczecin-Centrum w Szczecinie XII Wydział Gospodarczy – Krajowego Rejestru Sądowego pod numerem 0000134083.*

Następnie, należy zadbać, aby porozumienie wolontariackie podpisały osoby do tego umocowane. Jeżeli organizacja przyjęła tzw. wieloosobową zasadę reprezentacji (zgodnie z którą np. *oświadczenia woli w imieniu stowarzyszenia składają dwoje członkowie zarządu działający łącznie*), należy zadbać, aby wszystkie te osoby podpisały się pod porozumieniem. Osoby podpisujące się pod porozumieniem powinny widnieć w Krajowym Rejestrze Sądowym jako członkowie organu uprawnionego do reprezentacji (np. zarządu) oraz powinni działać w sposób tam określony (np. dwie osoby działające łącznie). Jeżeli w składzie organu zarządzającego nastąpiły zmiany, ale jeszcze nie zostały wpisane przez sąd rejestrowy do KRS, to dobrą praktyką byłoby wykazanie umocowania osób niewidniejących w KRS (np. wskazanie na uchwałę o wyborze do zarządu).

Organizacja może upoważnić inne osoby do zawarcia porozumienia (np. pracownicę lub pracownika organizacji). Wówczas w treści porozumienia wolontariackiego powinno się określić skąd wynika to upoważnienie (np. z uchwały zarządu) oraz umożliwić wolontariuszce lub wolontariuszowi zapoznanie się z dokumentem, z którego wynika umocowanie.

Kolejna praktyczna wątpliwość może dotyczyć tego, jakie dane o stronie umowy (zwłaszcza o wolontariuszu lub wolontariuszce) mogą i powinny znaleźć się w treści porozumienia. W umowie cywilnoprawnej, a taką jest porozumienie wolontariackie, należy zawrzeć, w przypadku osoby fizycznej: imię, nazwisko, adres zamieszkania, numer PESEL. Zakres tych informacji pozwoli, z jednej strony, na niebudzące wątpliwości zidentyfikowanie osoby, z drugiej zaś w razie sporu czy dochodzenia odpowiedzialności cywilnej – na skuteczne skierowanie pozwu do sądu.

Należy zauważyć, że przed dopuszczeniem wolontariuszki lub wolontariusza do działalności związanej z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem małoletnich lub z opieką nad nimi korzystający jest zobowiązany sprawdzić w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym, czy osoba ta w nim nie figuruje. Żeby skutecznie wypełnić ten obowiązek (którego zaniechanie jest objęte sankcją karną), trzeba dysponować informacjami, który zażąda wyszukiwarka. W tej zaś należy wprowadzić następujące dane osoby wyszukiwanej:

1. numer PESEL, o ile został nadany,
2. pierwsze imię,
3. nazwisko,
4. nazwisko rodowe,
5. imię ojca,
6. imię matki,
7. datę urodzenia.

W związku z tym zawarcie tych danych w porozumieniu wolontariackim w odniesieniu do tej szczególnej kategorii osób (wykonujących działalność związaną z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem małoletnich lub opieką nad nimi) znajdzie uzasadnienie i jest niezbędne do wykonania nałożonego na korzystającego obowiązku prawnego.

W praktyce można spotkać się z zawieraniem w umowach wolontariackich numeru i serii dowodu osobistego (lub innego dokumentu potwierdzającego tożsamość). Zamieszczanie tych informacji w praktyce ma o tyle znaczenie, że w razie poszukiwania danych kontrahenta, którego zamierzamy pozwać, seria i numer dowodu tożsamości są danymi, które możemy podać we wniosku o udostępnienie informacji z rejestru PESEL, prowadzonego przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Jednakże w razie zawarcia w porozumieniu wolontariackim numeru PESEL wolontariuszka lub wolontariuszki, gromadzenie informacji o serii i numerze dowodu osobistego jest zbieraniem informacji na zapas, więc powinniśmy tego unikać (także z powodu dążenia to przetwarzania danych osobowych w minimalnym niezbędnym zakresie). Za wystarczające w tej mierze uznać należy zweryfikowanie podanych w umowie danych z okazanym dokumentem tożsamości na etapie podpisywania umowy.

Warto pamiętać, że w imieniu niepełnoletniego wolontariusza lub niepełnoletniej wolontariuszki umowę będą zawierać przedstawiciele ustawowi, co od strony praktycznej oznacza, że złożą oni pod umową podpis. Do skutecznego zawarcia w imieniu małoletniego dziecka wystarczy reprezentowanie przez jednego rodzica. W nagłówku umowy

powinno to znaleźć wyraz w regulacji, że umowę zawiera *Jan Kowalski (dalej jako: wolontariusz), reprezentowany przez przedstawiciela ustawowego Pawła Kowalskiego.*

Określenie świadczenia wolontariusza lub wolontariuszki

Należy to określić poprzez określenie zakresu, sposobu i czasu wykonywania świadczenia (np. *Wolontariusz zobowiązuje się pomagać w odrabianiu lekcji uczestniczkom i uczestnikom zajęć, które odbywają się we wtorki i w czwartki w godzinach od 16.00 do 17.30.*

Czas obowiązywania umowy

Sposób uregulowania tej kwestii zależy od potrzeb organizacji i m.in. tego, czy funkcjonowanie wolontariatu jest związane w jakiś sposób z prowadzonym przez organizację projektem. Porozumienia wolontariackie mogą być zawierane na czas nieokreślony. Może być to korzystne w tych przypadkach, gdy na horyzoncie czasowym nie widać okoliczności, z którymi miałyby się wiązać ustanie umowy. Eliminuje się w ten sposób problem przedłużania umowy (np. w postaci podpisywania aneksów do podpisanego wcześniej porozumienia) lub zawierania kolejnych porozumień. Warto w tej mierze pamiętać, że zarówno wolontariuszka lub wolontariusz, jak i korzystający, zawsze mogą umowę wypowiedzieć (lub rozwiązań na mocy porozumienia).

Postanowienie o możliwości jego rozwiązania

Odmiennością względem innych umów cywilnoprawnych jest konieczność zawarcia postanowienia o możliwości rozwiązania umowy. W przypadku „zwyczajnych” umów cywilnoprawnych, jeżeli umowa została zawarta na czas określonych, to nie można jej rozwiązać przed upływem tego terminu, chyba że taką możliwość przewiduje umowa.

Porozumienie wolontariackie musi zawierać także postanowienie o możliwości jego rozwiązania. Można to uregulować zarówno w ten sposób, że zarówno wolontariuszka/wolontariusz, jak i korzystający (np. organizacja pozarządowa) może w każdej chwili rozwiązać. Można też przyjąć, że rozwiązanie może nastąpić za okresem wypowiedzenia (np. 2 tygodni).

Ewentualne zwolnienie korzystającego z obowiązku pokrywania kosztów podróży służbowych i diet

Zgodnie z art. 45 ust. 1 pkt 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, korzystający ma obowiązek m.in. pokrywać, na dotyczących pracowników zasadach określonych w odrębnych przepisach, koszty podróży służbowych i diet. Niemniej jednak kolejny przepis ustawy, art. 45 ust. 4 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, stanowi o tym, że wolontariusz może, w formie pisemnej pod rygorem nieważności, zwolnić korzystającego w całości lub w części z obowiązków wymienionych w ust. 1 pkt 3. Zatem jeżeli strony porozumienia wolontariackiego zamierzają zwolnić korzystającego z obowiązku pokrywania kosztów podróży służbowych i diet, to mogą to zawrzeć w porozumieniu wolontariackim. Niemniej jednak można to też uczynić w innym pisemnym dokumencie.

Inne informacje, których zamieszczenie można rekomendować w ramach dobrej praktyki.

Można rekomendować zawarcie w porozumieniu wolontariackim regulacji, zgodnie z którą *Na żądanie Wolontariusza/Wolontariuszki, Korzystający jest zobowiązany wydać pisemne zaświadczenie o wykonaniu świadczeń przez wolontariuszkę/wolontariuszka*. Jest to w istocie powtórzenie przepisu ustawy (art. 44 ust. 2 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie), niemniej jednak taka regulacja może pełnić funkcję informacyjną dla tych osób, które nie sięgną do treści ustawy.

Wzór porozumienia wolontariackiego

POROZUMIENIE WOLONTARIACKIE

z [data]

zawarte pomiędzy:

1. [nazwa organizacji/institucji, adres, nr KRS, informacja o sądzie rejestrowym, np.: Stowarzyszeniem POLITES, ul. Dworcowa 19, 70-206 Szczecin, zarejestrowane przez Sąd Rejonowy Szczecin-Centrum w Szczecinie XII Wydział Gospodarczy – Krajowe-go Rejestru Sądowego pod numerem 0000134083] w imieniu którego działa [imię,

nazwisko, np.: – prezes zarządu oraz [imię, nazwisko] – wiceprezes zarządu);

zwanym dalej: Korzystającym;

2. [imię (imiona), nazwisko, adres zamieszkania, data urodzenia nr PESEL, w razie zawierania umowy dotyczącej działalności związanej z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem małoletnich lub z opieką nad nim także: nazwisko rodowe, imię ojca, imię matki],

zwanym/zwaną dalej: Wolontariuszem/Wolontariuszką

§ 1.

1. Na mocy niniejszego porozumienia Wolontariusz zobowiązuje się wykonywać na rzecz Korzystającego [**zakres czynności**].
2. W ramach czynności, o których mowa w ust. 1, Wolontariusz wykonywał będzie następujące świadczenia:
 1. [...],
 2. [...],
 3. [...].
3. Wymienione świadczenia Wolontariusz wykonywał będzie [określenie miejsca, np. w siedzibie organizacji, zdalnie, itd.].

§ 2.

1. Porozumienie zostało zawarte na [czas określony, tj. do (data)/na czas nieokreślony].
2. Datę początkową wykonywania świadczeń wolontariackich strony ustalają na [data].
3. Niniejsze porozumienie może zostać rozwiązane na żądanie każdej ze stron, zgłoszone w dowolnym czasie.

§ 3.

1. Korzystający zobowiązuje się:

1. zapewnić Wolontariuszce/Wolontariuszowi ubezpieczenie od odpowiedzialności cywilnej⁴⁰,
2. zapewnić Wolontariuszce/Wolontariuszowi ubezpieczenie od następstw nieszczęśliwych wypadków⁴¹.
3. Wolontariusz zwalnia Korzystającego z obowiązku pokrywania kosztów podróży służbowych i diet⁴².

§ 4.

1. Wolontariusz oświadcza, że nie jest objęty ubezpieczeniem zdrowotnym na podstawie innych tytułów⁴³.
2. Strony ustalają, że Korzystający zgłosi Wolontariusza do ubezpieczenia zdrowotnego i zawrze w tym celu stosowną umowę z Narodowym Funduszem Zdrowia.

§ 5.

Na żądanie Wolontariusza/Wolontariuszki, Korzystający jest zobowiązany wydać pisemne zaświadczenie o wykonaniu świadczeń przez wolontariuszkę/wolontariuszka

§ 6.

1. Zmiany niniejszej umowy wymagają formy pisemnej, pod rygorem nieważności⁴⁴.
2. Strony obowiązują się do poinformowania o zmianie adresu zamieszkania lub adresu do doręczeń. W razie zaniechania tej czynności, korespondencja może być skutecznie doręczana pod adres dotychczas znany drugiej stronie.
3. Umowę zawarto w dwóch egzemplarzach, po jednym dla każdej ze stron.

40. Opcjonalnie.

41. Jest to obowiązkowe przez pierwsze 30 dni wolontariatu.

42. Opcjonalnie.

43. Brak objęcia ubezpieczeniem zdrowotnym z innego tytułu jest konieczne do objęcia tym ubezpieczeniem wolontariuszki lub wolontariusza przez korzystającego.

44. Opcjonalnie.

OBOWIĄZKI KORZYSTAJĄCEGO ZWIĄZANE Z WOLONTARIATEM

Wydawanie potwierdzeń, zaświadczeń, oraz informowanie

Potwierdzenie na piśmie treści porozumienia, na żądanie Wolontariusza⁴⁵

Obowiązek ten dotyczy sytuacji, gdy porozumienie wolontariackie wciąż trwa. Chodzi zatem o potwierdzanie trwającego jeszcze porozumienia. Z kolei w sytuacji zakończenia współpracy, zaktualizują się kolejne obowiązki korzystającego, omówione poniżej.

Wydanie pisemnego zaświadczenia o wykonaniu świadczeń przez wolontariusza, w tym o zakresie wykonywanych świadczeń⁴⁶.

Wydawanie wskazanych powyżej dokumentów może mieć istotne na kanwie statusu bezrobotnego. Ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy stanowi o tym, że nie stanowi przeszkody do nabycia oraz posiadania statusu bezrobotnego wykonywanie przez wolontariuszy świadczeń odpowiadających świadczeniu pracy na zasadach określonych w przepisach o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, jeżeli wolontariusz przedstawi właściwemu powiatowemu urzędowi pracy porozumienie z korzystającym⁴⁷.

Uzyskania takich dokumentów Wolontariuszka i Wolontariusz mogą dochodzić na drodze sądowej. Można wskazać na wydany w tej mierze wyrok Sądu Okręgowego w Krakowie, na mocy którego zobowiązano jedno ze stowarzyszeń do „wydania (...) pisemnego zaświadczenia o wykonaniu przez nią jako wolontariusza świadczeń w ramach umowy zawartej pomiędzy stronami dnia 28 września 2013 roku, w tym o zakresie wykonywanych świadczeń”⁴⁸.

45. Art. 44 ust. 2 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

46. Art. 44 ust. 2 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

47. Art. 2 ust. 2 pkt 1 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

48. Wyrok Sądu Okręgowego w Krakowie z 11 stycznia 2016 r. (I C 109/15), [http://orzeczenia.krakow.sogov.pl/content/\\$N/15201000000503_1_C_000109_2015_Uz_2016-01-11_001](http://orzeczenia.krakow.so.gov.pl/content/$N/15201000000503_1_C_000109_2015_Uz_2016-01-11_001).

Informowanie wolontariusza o ryzyku dla zdrowia i bezpieczeństwa związanym z wykonywanymi świadczeniami oraz o zasadach ochrony przed zagrożeniami⁴⁹

Ustawa nie precyzuje w jakiej formie następuje informowanie Wolontariuszki i Wolontariusza o wskazanych ryzykach oraz o zasadach ochrony przed zagrożeniami. Dobrą praktyką w tej mierze jest jednak przedstawienie tychże danych na piśmie, np. jako załącznik do zawartego porozumienia wolontariackiego. Z jednej strony umożliwi to Wolontariuszce i Wolontariuszowi spokojne zapoznanie się z tymi informacjami, a z drugiej strony ułatwi Korzystającemu wykazanie wypełnienia ustawowego obowiązku.

Zapewnienie wolontariuszowi, na dotyczących pracowników zasadach określonych w odrębnych przepisach, bezpieczne i higieniczne warunki wykonywania przez niego świadczeń, w tym - w zależności od rodzaju świadczeń i zagrożeń związanych z ich wykonywaniem – odpowiednie środki ochrony indywidualnej⁵⁰

Chodzi tu o wszelkie przedmioty dotyczące ochrony głowy (oczu, słuchu, twarzy), układu oddechowego, przed utonięciem, itd. Zapewnienie tych środków ochrony indywidualnej powinno nastąpić także na koszt korzystającego.

Ubezpieczenie wolontariuszki i wolontariusza

Ubezpieczenie zdrowotne

Zgodnie z art. 46 ust. 1 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, wolontariuszowi mogą przysługiwać świadczenia zdrowotne na zasadach przewidzianych w przepisach o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych. W tym względzie nie nałożono na korzystającego obowiązku, a jedynie możliwość.

Zgodnie zaś z art. 68 ust. 3 ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych⁵¹, korzystający może zgłosić wolontariusza do ubezpieczenia zdrowotnego, jeżeli nie jest on objęty ubezpieczeniem zdrowotnym z innego tytułu. Tym innym tytułem może być świadczenie pracy, jak również status ucznia, studenta, emeryci,

49. Art. 45 ust. 1 pkt 1 działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

50. Art. 45 ust. 1 pkt 2 działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

51. Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (tekst jedn. Dz. U. z 2019 r. poz. 1373 ze zm.).

renciści (katalog osób podlegających ubezpieczeniu zawarty jest w art. 66 ustawy). Składka zdrowotna wynosi w 2019 r. 342,32 zł miesięcznie.

Ubezpieczenie od odpowiedzialności cywilnoprawnej

Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie nie nakłada obowiązku ubezpieczenia ani wolontariusza, ani korzystającego od odpowiedzialności cywilnoprawnej, która może powstać wskutek wyrządzenia przez wolontariusza szkody osobie trzeciej w związku z wykonywanymi świadczeniami wolontariackimi. Nie ma jednak przeszkód, żeby organizacja zawarła z wybranym ubezpieczycielem stosowną umowę. Wówczas organizacja będzie ubezpieczającym, a wolontariuszka lub wolontariusz – osobą ubezpieczoną.

Ubezpieczenie od następstw nieszczęśliwych wypadków

Wolontariuszowi, który wykonuje świadczenia przez okres nie dłuższy niż 30 dni, korzystający zobowiązany jest zapewnić ubezpieczenie od następstw nieszczęśliwych wypadków (art. 46 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie). Jest to obowiązek, zatem ubezpieczenia nie pozostawiono woli korzystającego. Od tego obowiązku ustawa o działalności pożytku publicznego nie przewiduje odstępstw. Nie ma też powodu do odstąpienia przez korzystającego z obowiązku zawarcia ubezpieczenia podczas, gdy wolontariuszka lub wolontariusz są stroną innej umowy ubezpieczeniowej.

Nie jest jasna relacja obowiązku ubezpieczenia NNW a objęcia zaopatrzeniem z tytułu wypadku przy wykonywaniu świadczeń wolontariackich. Kolejne przepisy ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie stanowią o tym, że:

- 1. Wolontariuszowi przysługuje zaopatrzenie z tytułu wypadku przy wykonywaniu świadczeń, o których mowa w art. 42, na podstawie odrębnych przepisów, z zastrzeżeniem ust. 3.*
- 2. Wolontariuszowi, który wykonuje świadczenia przez okres nie dłuższy niż 30 dni, korzystający zobowiązany jest zapewnić ubezpieczenie od następstw nieszczęśliwych wypadków⁵².*

Z jednej strony, ustawa o zaopatrzeniu z tytułu wypadków lub chorób zawodowych powstałych w szczególnych okolicznościach nie zastrzega objęcia odpowiedzialnością

52. Art. 46 ust. 2 i 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

wolontariusza od upływu 30-dniowego terminu. Z drugiej strony, przytoczony art. 46 ust. 2 ustawy, stanowi o tym, że wolontariuszowi przysługuje zaopatrzenie „z zastrzeżeniem” regulacji o obowiązku ubezpieczenia od NNW.

Istota i cel takiej regulacji może wynikać z tego, że w wypadku krótkiego wolontariatu, ciężar zapewnienia odpowiedzialności w wyniku wypadku spoczywa na organizacji. Państwo z kolei ponosi to ryzyko w przypadku wolontariatu trwającego dłużej niż rok. Dlatego też można spotkać poglądy o tym, że ciężar ten, w razie porozumienia zawartego na dłuższy niż 30-dniowy okres, „**przejmuję na siebie państwo**”⁵³.

Niezależnie od powyższych wątpliwości, skutki braku objęcia wolontariuszki lub wolontariusza ubezpieczeniem NNW ponosi Korzystający. W przypadku doznania przez wolontariuszkę lub wolontariusza wypadku oraz odmowy przez ZUS wypłaty świadczeń z tytułu zapatrzenia w związku z wypadkiem, wolontariuszka lub wolontariusz może dochodzić odszkodowania od Korzystającego (w przypadku zaniechania wykupienia polisy ubezpieczeniowej).

W końcu, wątpliwości może budzić obowiązek zapewnienia ubezpieczenia NNW wolontariuszowi, „który wykonuje świadczenia przez okres nie dłuższy niż 30 dni”. Należy to rozumieć w ten sposób, że obowiązek zapewnienia zabezpieczenia istnieje przez pierwsze 30 dni wolontariatu, niezależnie od tego, czy porozumienie wolontariackie zawarte zostało na czas określony, czy też nieokreślony.

Zaopatrzenie z tytułu wypadku przy wykonywaniu świadczeń

Warto także zauważyć, że – zgodnie z art. 46 ust. 2 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie – wolontariuszowi przysługuje zaopatrzenie z tytułu wypadku przy wykonywaniu świadczeń, na podstawie odrębnych przepisów, przy czym dokonano jednego zastrzeżenia. Objęcie tym zabezpieczeniem nie jest związane z żadnymi obowiązkami korzystającego, w tym zwłaszcza nie rodzi konieczności płacenia jakichkolwiek składek.

Za wypadek uzasadniający przyznanie świadczeń uważa się nagłe zdarzenie wywołane przyczyną zewnętrzną, powodujące uraz lub śmierć, które nastąpiło m.in. przy wykonywaniu świadczeń przez wolontariusza⁵⁴. W takim przypadku przysługuje m.in. renta

53. J. Blicharz, Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Ustawa o spółdzielniach społecznych. Komentarz, Warszawa 2012, Komentarz do art. 45, LEX

54. Art. 2 ust. 1 pkt 12 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o zaopatrzeniu z tytułu wypadków lub chorób zawodowych powstałych w szczególnych okolicznościach (tekst jedn. Dz. U. z 2013 r. poz. 737 ze zm.).

z tytułu niezdolności do pracy, jednorazowe odszkodowanie lub świadczenie związane z leczeniem następstw wypadku lub choroby zawodowej (gdy osoba nie była objęta ubezpieczeniem zdrowotnym).

Co istotne, wskazane świadczenia z tytułu wypadku przy wykonywaniu świadczeń wolontariackich nie przysługują osobie poszkodowanej wskutek wypadku, który nastąpił z winy umyślnej lub rażącego niedbalstwa tej osoby. Do świadczeń nie ma też osoba poszkodowana, która będąc w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środków odurzających lub substancji psychotropowych przyczyniła się w znacznym stopniu do spowodowania wypadku, o ile powyższy stan został udokumentowany w aktach sprawy przez odpowiednie organy policji lub prokuratury⁵⁵.

Wpłata świadczeń odbywa się na wniosek, kierowany do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, do którego należy dołączyć dokumentację wypadku (m.in. protokół, czy też dokumentację medyczną)⁵⁶. Zakład Ubezpieczeń Społecznych dokonuje oceny okoliczności i przyczyn wypadku w szczególnych okolicznościach, oraz wyda w tej mierze decyzję. Od decyzji tej można złożyć odwołanie do sądu okręgowego⁵⁷.

Pokrywanie kosztów podróży służbowych i diet

Uwagi ogólne

Pokrywanie, na dotyczących pracowników zasadach określonych w odrębnych przepisach, koszty podróży służbowych i diet⁵⁸.

Z tego obowiązku Wolontariusz może zwolnić Korzystającego w całości lub w części, przy czym do ważności tego zwolnienia konieczne jest zachowanie formy pisemnej⁵⁹. Może to nastąpić zarówno już w samym porozumieniu wolontariackim, jak i w dokumencie podpisanym później.

55. Art. 6 ust. 1 i 2 ustawy o zaopatrzeniu z tytułu wypadków lub chorób zawodowych powstałych w szczególnych okolicznościach.

56. Art. 11 ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu z tytułu wypadków lub chorób zawodowych powstałych w szczególnych okolicznościach.

57. Art. 12 ust. 4 ustawy o zaopatrzeniu z tytułu wypadków lub chorób zawodowych powstałych w szczególnych okolicznościach.

58. Art. 45 ust. 1 pkt 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

59. Art. 45 ust. 4 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Jednakże, o ile Wolontariusz nie zwolni z tychże obowiązków Korzystającego, zaktualizuje się obowiązek pokrycia kosztów podróży służbowych i diet, na zasadach dotyczących pracowników. Warto więc wskazać jakie są owe regulacje względem pracowników.

Generalną regułą jest to, że pracownikowi wykonującemu na polecenie pracodawcy zadanie służbowe poza miejscowością, w której znajduje się siedziba pracodawcy, lub poza stałym miejscem pracy przysługują należności na pokrycie kosztów związanych z podróżą służbową⁶⁰. Przepisy ministerialnego rozporządzenia⁶¹ określają reguły zwracania kosztów podróży służbowej wobec pracowników zatrudnionych w sferze budżetowej.

W przypadku innych podmiotów (spoza sfery budżetowej), warunki wypłacania należności z tytułu podróży służbowej pracownikowi określa się w układzie zbiorowym pracy lub w regulaminie wynagradzania albo w umowie o pracę⁶². Jednakże, jeżeli takich regulacji nie przyjęto u danego pracodawcy (np. organizacji pozarządowej), to stosuje się odpowiednio regulacje dotyczące sfery budżetowej.

Zasady zwrotu kosztów podróży i wypłacania diet dla pracowników i pracowników sfery budżetowej

Poniżej zostaną przedstawione najważniejsze regulacje ministerialnego rozporządzenia.

Środek transportu właściwy do odbycia podróży krajowej lub podróży zagranicznej, a także jego rodzaj i klasę, określa pracodawca⁶³. Pracodawca określa też miejscowość rozpoczęcia i zakończenia podróży krajowej. Może uznać za miejscowość rozpoczęcia lub zakończenia podróży krajowej miejscowość pobytu stałego lub czasowego pracownika⁶⁴.

pracownikowi przysługuje zwrot kosztów przejazdu w wysokości udokumentowanej biletami lub fakturami obejmującymi cenę biletu środka transportu, wraz ze związanymi

60. Art. 77⁵ § 1 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (tekst jedn. Dz. U. z 2019 r. poz. 1040 ze zm.).

61. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 stycznia 2013 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej, dalej jako: „rozporządzenie w sprawie należności przysługujących pracownikowi”.

62. Art. 775 § 3 Kodeksu pracy. Jednakże przyjęte u „pozabudżetowych” pracodawców regulacje nie mogą wprowadzać diety za dobę podróży służbowej na obszarze kraju oraz poza granicami kraju w wysokości niższej niż dieta z tytułu podróży służbowej na obszarze kraju określona dla pracownika ze sfery budżetowej (art. 775 § 4 Kodeksu pracy).

63. § 3 ust. 1 rozporządzenia w sprawie należności przysługujących pracownikowi.

64. § 6 rozporządzenia w sprawie należności przysługujących pracownikowi.

z nimi opłatami dodatkowymi, w tym miejscówkami, z uwzględnieniem posiadanej przez pracownika ulgi na dany środek transportu, bez względu na to, z jakiego tytułu ulga przysługuje⁶⁵;

Na wniosek pracownika pracodawca może wyrazić zgodę na przejazd w podróży krajowej lub podróży zagranicznej samochodem osobowym, motocyklem lub motorowerem niebędącym własnością pracodawcy⁶⁶. W tym przypadku, pracownikowi przysługuje zwrot kosztów przejazdu w wysokości stanowiącej iloczyn przejechanych kilometrów przez stawkę za jeden kilometr przebiegu, ustaloną przez pracodawcę, która nie może być wyższa niż tzw. stawka ministerialna⁶⁷;

Pracownikowi, który w czasie podróży krajowej lub podróży zagranicznej poniósł inne niezbędne wydatki związane z tą podróżą, określone lub uznane przez pracodawcę, zwraca się je w udokumentowanej wysokości. Wydatki te obejmują opłaty za bagaż, przejazd drogami płatnymi i autostradami, postój w strefie płatnego parkowania, miejsca parkingowe oraz inne niezbędne wydatki wiążące się bezpośrednio z odbywaniem podróży krajowej lub podróży zagranicznej⁶⁸.

Pracownik dokonuje rozliczenia kosztów podróży krajowej lub podróży zagranicznej nie później niż w terminie 14 dni od dnia zakończenia tej podróży. Do tego rozliczenia załącza się dokumenty, w szczególności rachunki, faktury lub bilety potwierdzające poszczególne wydatki; nie dotyczy to diet oraz wydatków objętych ryczałtami. Jeżeli przedstawienie dokumentu nie jest możliwe, pracownik składa pisemnie oświadczenie o dokonany wydatku i przyczynach braku jego udokumentowania⁶⁹.

Dieta w czasie podróży krajowej jest przeznaczona na pokrycie zwiększonych kosztów żywienia i wynosi 30 zł za dobę podróży. Należność z tytułu diet oblicza się za czas od rozpoczęcia podróży krajowej (wyjazdu) do powrotu (przyjazdu) po wykonaniu zadania służbowego w następujący sposób:

1. jeżeli podróż trwa nie dłużej niż dobę i wynosi:

65. § 3 ust. 2 rozporządzenia w sprawie należności przysługujących pracownikowi.

66. § 3 ust. 3 rozporządzenia w sprawie należności przysługujących pracownikowi.

67. Dla samochodów osobowych o pojemności silnika powyżej 900 cm³, maksymalny iloraz wynosi 0,8358 zł za 1 km (§ 2 pkt 1 lit. b rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 25 marca 2002 r. w sprawie warunków ustalania oraz sposobu dokonywania zwrotu kosztów używania do celów służbowych samochodów osobowych, motocykli i motorowerów niebędących własnością pracodawcy).

68. § 4 rozporządzenia w sprawie należności przysługujących pracownikowi.

69. § 5 ust. 1 i 2 rozporządzenia w sprawie należności przysługujących pracownikowi.

- a. mniej niż 8 godzin - dieta nie przysługuje,
 - b. od 8 do 12 godzin - przysługuje 50% diety,
 - c. ponad 12 godzin - przysługuje dieta w pełnej wysokości;
2. jeżeli podróż trwa dłużej niż dobę, za każdą dobę przysługuje dieta w pełnej wysokości, a za niepełną, ale rozpoczętą dobę:
 - a. do 8 godzin - przysługuje 50% diety,
 - b. ponad 8 godzin - przysługuje dieta w pełnej wysokości⁷⁰.

Dieta nie przysługuje m.in. wówczas, jeżeli pracownikowi zapewniono bezpłatne całodzienne wyżywienie⁷¹. Kwotę diety zmniejsza się o koszt zapewnionego bezpłatnego wyżywienia, przyjmując, że każdy posiłek stanowi odpowiednio:

1. śniadanie - 25% diety;
2. obiad - 50% diety;
3. kolacja - 25% diety⁷².

Za nocleg podczas podróży krajowej w obiekcie świadczącym usługi hotelarskie pracownikowi przysługuje zwrot kosztów w wysokości stwierdzonej rachunkiem, jednak nie wyższej za jedną dobę hotelową niż dwudziestokrotność stawki diety. W uzasadnionych przypadkach pracodawca może wyrazić zgodę na zwrot kosztów noclegu stwierdzonych rachunkiem w wysokości przekraczającej ten limit. Z kolei pracownikowi, któremu nie zapewniono bezpłatnego noclegu i który nie przedłożył rachunku, przysługuje ryczałt za każdy nocleg w wysokości 150% diety. Ryczałt za nocleg przysługuje, jeżeli nocleg trwa co najmniej 6 godzin pomiędzy godzinami 21 i 7. Zwrot kosztów noclegu lub ryczałt za nocleg nie przysługuje za czas przejazdu, a także jeżeli pracodawca uzna, że pracownik ma możliwość codziennego powrotu do miejscowości stałego lub czasowego pobytu⁷³.

Pracownikowi przebywającemu w podróży krajowej trwającej co najmniej 10 dni przysługuje zwrot kosztów przejazdu w dniu wolnym od pracy, środkiem transportu określonym przez pracodawcę, do miejscowości pobytu stałego lub czasowego i z powrotem⁷⁴. W czasie tych podróży nie przysługują diety⁷⁵.

70. § 7 ust. 1 i 2 rozporządzenia w sprawie należności przysługujących pracownikowi.

71. § 7 ust. 3 rozporządzenia w sprawie należności przysługujących pracownikowi.

72. § 7 ust. 4 rozporządzenia w sprawie należności przysługujących pracownikowi.

73. § 8 rozporządzenia w sprawie należności przysługujących pracownikowi.

74. § 10 rozporządzenia w sprawie należności przysługujących pracownikowi.

75. § 7 ust. 3 pkt 2 rozporządzenia w sprawie należności przysługujących pracownikowi.

W przypadku podróży zagranicznej, dieta przysługuje w wysokości obowiązującej dla docelowego państwa podróży zagranicznej. W przypadku podróży zagranicznej odbywanej do dwóch lub więcej państw pracodawca może ustalić więcej niż jedno państwo docelowe⁷⁶. Wysokość diety za dobę podróży zagranicznej w poszczególnych państwach jest określona w załączniku do rozporządzenia⁷⁷. Za nocleg podczas podróży zagranicznej pracownikowi przysługuje zwrot kosztów w wysokości stwierdzonej rachunkiem, w granicach limitu określonego w poszczególnych państwach w załączniku do rozporządzenia (jednakże w uzasadnionych przypadkach pracodawca może wyrazić zgodę na zwrot kosztów za nocleg, stwierdzonych rachunkiem, w wysokości przekraczającej limit)⁷⁸.

Na wniosek pracownika pracodawca przyznaje zaliczkę na niezbędne koszty podróży krajowej w wysokości wynikającej ze wstępnej kalkulacji tych kosztów⁷⁹.

W przypadku podróży zagranicznych, za zgodą pracownika zaliczka może być wypłacona w walucie polskiej, w wysokości stanowiącej równowartość przysługującej pracownikowi zaliczki w walucie obcej, według średniego kursu złotego w stosunku do walut obcych określonego przez Narodowy Bank Polski z dnia wypłaty zaliczki. Rozliczenie kosztów podróży zagranicznej jest dokonywane w walucie otrzymanej zaliczki, w walucie wymiennej albo w walucie polskiej, według średniego kursu z dnia jej wypłacenia⁸⁰.

Podsumowanie. Powyższe reguły rozliczania kosztów podróży oraz zasady wypłacania diet dotyczą jednostek sfery budżetowej, jak również tych pracodawców, które nie przyjęły innych regulacji. Inne podmioty, w tym zwłaszcza organizacje pozarządowe, mogą przyjąć odmienne w tej mierze regulacje (z tym zastrzeżeniem, że wysokość diety nie może być niższa od stawek ministerialnych). Zatem o ile u danego Korzystającego przyjęto regulacje dotyczące zwrotu kosztów podróży oraz zasad wypłacania diet, te regulacje należy stosować także, co do zasady, stosować te reguły wobec wolontariuszy.

Należy jednak pamiętać, że Wolontariusz na piśmie może zwolnić Korzystającego ze wszystkich lub niektórych z tych obowiązków. Jeżeli chodzi o zwolnienie częściowe, należy w sposób konkretny i szczegółowy wskazać jakich obowiązków dotyczy zwolnienie.

76. § 13 ust. 2 rozporządzenia w sprawie należności przysługujących pracownikowi.

77. § 13 ust. 4 rozporządzenia w sprawie należności przysługujących pracownikowi.

78. § 16 ust. 1 rozporządzenia w sprawie należności przysługujących pracownikowi.

79. § 11 rozporządzenia w sprawie należności przysługujących pracownikowi.

80. § 20 ust. 2 rozporządzenia w sprawie należności przysługujących pracownikowi.

Opcjonalne świadczenia ze strony Korzystającego

Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie przewiduje także świadczenia ze strony Korzystającego, które są fakultatywne, zatem które Korzystający może, aczkolwiek nie musi spełnić.

Pokrywanie przez Korzystającego, na zasadach dotyczących pracowników, innych niezbędnych kosztów ponoszonych przez Wolontariusza, związanych z wykonywaniem świadczeń na rzecz Korzystającego⁸¹

Jak wskazano powyżej, obowiązkiem jest zwracanie Wolontariuszce i Wolontariuszowi kosztów podróży służbowych oraz zapewnianie diet, według zasad dotyczących pracowników (o ile Wolontariuszka lub Wolontariusz nie zwolni na piśmie korzystającego z tych obowiązków). Fakultatywne z kolei jest pokrywanie przez korzystającego innych niezbędnych ponoszonych przez wolontariuszkę lub wolontariusza kosztów, związanych z wykonywaniem świadczeń na rzecz korzystającego.

Tutaj jest kilka warunków. Przede wszystkim, muszą istnieć zasady dotyczące zwracania pracownikom owych innych kosztów związanych z pracą. Mogą być one uregulowane w prawie powszechnie obowiązującym (ustawie, rozporządzeniu), czy też w prawie pracy przyjętym u korzystającego (w układzie zbiorowym, itd.). Koszty te muszą być nadto „niezbędne”, a poza tym muszą być związane z wykonywaniem świadczeń na rzecz Korzystającego.

Pokrywanie przez Korzystającego kosztu szkolenia Wolontariusza, w zakresie wykonywania świadczeń określonych w porozumieniu wolontariackim

Przepis określa, że szkolenia te powinny być związane ze świadczeniami wykonywanymi w ramach wolontariatu, gdyż szkolenia dotyczące innych zagadnień wiązałyby się z powstaniem po stronie Korzystającego z przychodu, od którego winny zostać odprowadzony podatek dochodowy. Mianowicie, w świetle przepisów podatkowych, wolna od podatku dochodowego jest m.in. wartość świadczeń otrzymanych przez wolontariuszy na podstawie ustawy o działalności pożytku publicznego⁸²,

81. Art. 45 ust. 2 i 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

82. Art. 21 ust. 1 pkt 13 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych.

Przedłożenie przez korzystającego, na prośbę wolontariuszki lub wolontariusza, pisemnej opinii o wykonywaniu świadczeń przez Wolontariusza⁸³

Wskazano wcześniej, że obowiązkiem korzystającego jest wydanie pisemnego zaświadczenia o wykonaniu świadczeń przez wolontariusza, w tym o zakresie wykonywanych świadczeń⁸⁴.

Jednakże wydawanie pisemnej opinii nie dość, że jest uzależnione od wystąpienia przez Wolontariuszkę lub Wolontariusza ze stosowną prośbą, to nadto wydanie tej opinii nie jest obowiązkiem, a tylko możliwością. Warto zauważyć, że opinia jest z natury rzeczy subiektywną oceną wykonywania świadczeń, zatem miast wydawania opinii negatywnej, Korzystający może po prostu takiej opinii nie przedstawić, a wolontariuszka lub wolontariusz nie będą mogli dochodzić wydania takiej opinii.

Przepis ten ma *de facto* charakter informacyjny, zwłaszcza dla wolontariuszki lub wolontariusza, że mogą postarać się o otrzymanie takiej opinii.

83. Art. 44 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

84. Art. 44 ust. 2 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

ODPOWIEDZIALNOŚĆ WOLONTARIUSZKI I WOLONTARIUSZA

Kwestie odpowiedzialności cywilnej, o której tutaj mowa, należy oceniać indywidualnie w każdym przypadku, gdyż okoliczności sprawy mają kluczowe znaczenie. Rekomendować należy w takich sytuacjach z pomocy profesjonalnej prawniczki lub profesjonalnego prawnika. Nie sposób bowiem wyczerpująco wyliczyć możliwe sytuacje, z którymi możemy mieć do czynienia, a zatem nie można rozważyć tutaj odpowiedzi na wszystkie z możliwych zagadnień. Niemniej jednak, w niniejszej części można zapoznać się z generalnymi regułami, dotyczącymi zdarzeń, z którymi najczęściej możemy mieć do czynienia.

Odpowiedzialność wobec korzystającego

Z uwagi na to, że wolontariuszka/wolontariusz wraz z korzystającym zawarłi umowę, warto rozważyć skutki jej niedotrzymania, na przykład niewykonania przez wolontariuszka/wolontariuszkę umówionych świadczeń. Według generalnych zasad, dłużnik obowiązany jest do naprawienia szkody wynikłej z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania, chyba że niewykonanie lub nienależyte wykonanie jest następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi⁸⁵. Głównym dłużnikiem w przypadku porozumienia wolontariackiego jest wolontariuszka/wolontariusz, gdyż zobowiązuje się on do wykonania określonych świadczeń na rzecz korzystającego. Oczywiście, jeżeli korzystający zobowiąże się do innych, szczególnych świadczeń na rzecz wolontariusza, np. zgłoszenia do ubezpieczenia zdrowotnego, będzie w tym zakresie dłużnikiem względem wolontariusza.

Pozwanie wolontariusza lub wolontariuszki za niewykonania świadczeń, umówionych w porozumieniu wolontariackim, nie jest proste. Przede wszystkim, należałoby wykazać szkodę, którą poniósł korzystający wskutek niewykonania porozumienia wolontariackiego. Po drugie, trzeba wykazać, że do szkody tej doszło w wyniku działania lub zaniechania działania przez wolontariuszkę lub wolontariusza.

Nie sposób znaleźć przykład takiego sporu sądowego, jak również z dystansem należy podejść do powodzenia takiej akcji. Z jednej strony warto pamiętać, że generalnie prawo

85. Art. 471 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn. Dz. U. z 2019 r. poz. 1145 ze zm.).

nie chroni w szczególny sposób czynności nieodpłatnych. Pozwanie wolontariusza byłoby trzeba rozważyć pod kątem art. 5 Kodeksu cywilnego, zgodnie z którym **nie można czynić ze swego prawa użytku, który by był sprzeczny ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem tego prawa lub z zasadami współżycia społecznego**. Takie działanie lub zaniechanie uprawnionego nie jest uważane za wykonywanie prawa i nie korzysta z ochrony.

Naturalną obroną wolontariuszki lub wolontariusza będzie to, że jeżeli korzystający chciał mieć pewność co do wykonania określonych świadczeń i zabezpieczyć się przed szkodami wynikającymi z niewykonania lub nieprawidłowego wykonania umowy, powinien zawrzeć odpłatną umowę (np. zlecenia) z kontrahentem. Poza tym, dochodzenie konkretnej odpowiedzialności od wolontariusza może sprawić, że stosunek łączący te dwie strony będzie przypominał stosunek pracy lub np. zlecenia.

Powyższe nie oznacza, że wolontariuszka lub wolontariusz nie są zobligowani zawartym porozumieniem. Oczywiście jest to, że w przypadku niewykonania porozumienia, wolontariusz lub wolontariuszka muszą się liczyć m.in. z tym, że korzystający może nie wystawić im pisemnej opinii o wykonaniu świadczeń, o której stanowi art. 44 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Konsekwencją niewykonania świadczeń może być także wypowiedzenie umowy przez korzystającego, a przez to utrata przez wolontariuszkę lub wolontariusza korzyści, związanych z wolontariatem. Nie można wykluczyć także odpowiedzialności cywilnoprawnej wolontariuszki lub wolontariusza względem korzystającego, jednakże musiałyby to dotyczyć szczególnych przypadków.

Poza tym, odpowiedzialność cywilnoprawna wolontariuszki lub wolontariusza może nastąpić nie tylko na podstawie zawartego porozumienia wolontariackiego, ale także w związku z tzw. odpowiedzialnością deliktową. Ogólna reguła stanowi o tym, że ten, to z winy swej wyrządził drugiemu szkodę, obowiązany jest do jej naprawienia⁸⁶.

Przykład: Wolontariuszka lub wolontariusz zniszczył komputer, należący do korzystającego. Jeżeli można powiedzieć, że uczynił to w sposób zawiniony (np. jego działanie było umyślne i nakierowane na wyrządzenie szkody), to można oczekiwać od niego naprawienia szkody. W sytuacji gdy wolontariuszka lub wolontariusz nie zrobi tego, można dochodzić od niej/niego odpowiedzialności na drodze sądowej.

86. Art. 415 Kodeksu cywilnego.

Regulacji w tej mierze nie musi zawierać porozumienie wolontariackie (chyba że korzystający postanowi zwolnić z wolontariusza lub wolontariuszkę z określonej odpowiedzialności).

Odpowiedzialność korzystającego za działania wolontariuszki lub wolontariusza

Kolejną kwestią, która interesuje korzystających jest to, w jakich przypadkach mogą ponosić odpowiedzialność za działanie wolontariuszek lub wolontariuszy.

Generalną zasadą jest odpowiedzialność sprawcy szkody za zawinione działanie⁸⁷. Zatem jeżeli wolontariusz wyrządzi szkodę jakiejś osobie, to on sam, osobiście będzie zobowiązany do jej naprawienia.

Przykład: Podczas warsztatów, zorganizowanych przez organizację pozarządową, wolontariusz wyrządził szkodę jednemu z uczestników popychając go ze schodów. Generalną zasadą jest to, że za powstałe w tego tytułu szkody, np. koszty leczenia, poniesienie odpowiedzialności sam wolontariusz.

Kwestią do ustalenia będzie to, czy szkoda powstała z winy wolontariusza, czy też był to przypadek, któremu nie sposób było zapobiec nawet w razie dochowania należytej staranności.

Jednakże wskazana zasada doznaje wyjątków.

Pierwszy z nich dotyczy osoby, której z powody wielu albo stanu psychicznego lub cielesnego nie można pociągnąć do odpowiedzialności. Wówczas odpowiedzialność ponosi ten, kto z mocy ustawy lub umowy jest zobowiązany do nadzoru taką osobą. Odpowiedzialność osoby nadzorującej jest wyłączona wówczas, gdy uczyni zadość obowiązkowi nadzoru, albo też gdy szkoda powstałaby także przy starannym wykonywaniu obowiązku.

87. Art. 415 Kodeksu cywilnego.

Należy też pamiętać, że małoletni, który nie ukończył lat trzynastu, nie ponosi odpowiedzialności za wyrządzoną szkodę⁸⁸.

Przykład: Podczas warsztatów, zorganizowanych przez organizację pozarządową, małoletni uczestnicy wdali się w bójkę, w wyniku czego jeden z nich doznał obrażeń. Za powstałe szkody będzie odpowiadał korzystający wówczas, gdy zaniecha obowiązku nadzoru, albo gdy wykaże, że do szkody by doszło także wówczas, gdyby nadzór był wykonany prawidłowo.

Odpowiedzialnym za nadzór może być tak osoba fizyczna, osoba prawna, jak inne jednostki organizacyjne, którym prawo przyznaje osobowość prawną.

Jednakże, gdy sprawca z powodu wieku albo stanu psychicznego lub cielesnego nie jest odpowiedzialny za szkodę, a brak jest osób zobowiązanych do nadzoru albo gdy nie można od nich uzyskać naprawienia szkody, poszkodowany może żądać całkowitego lub częściowego naprawienia szkody od samego sprawcy, jeżeli z okoliczności, a zwłaszcza z porównania stanu majątkowego poszkodowanego i sprawcy, wynika, że wymagają tego zasady współżycia społecznego⁸⁹.

Poza tym, w razie wyrządzenia przez wolontariuszkę lub wolontariusza szkody innej osobie (tzw. osobie trzeciej), znaleźć może zastosowanie przepis, zgodnie z którym ten, kto powierza wykonanie czynności drugiemu, ten jest odpowiedzialny za szkodę wyrządzoną przez sprawcę przy wykonywaniu powierzonej mu czynności, chyba że nie ponosi winy w wyborze albo że wykonanie czynności powierzył osobie, przedsiębiorstwu lub zakładowi, które w zakresie swej działalności zawodowej trudnią się wykonywaniem takich czynności⁹⁰.

Przykład: Wolontariat jest świadczony na rzecz innej osoby, np. nad dzieckiem w żłobku, który to żłobek podpisał stosowną umowę z korzystającym (np. z centrum wolontariatu) na pomoc w opiece nad dziećmi. Gdyby doszło wówczas do wyrządzenia szkody, to rodzice poszkodowanego dziecka mogliby dochodzić odpowiedzialności także od

88. Art. 426 Kodeksu cywilnego.

89. Art. 428 Kodeksu cywilnego.

90. Art. 429 Kodeksu cywilnego.

powierzającego (centrum wolontariatu), np. gdyby okazało się, że nie można ustalić osoby sprawcy, albo też nieskuteczne jest wytoczone wobec niej postępowanie. Powierzający (centrum wolontariatu) może uwolnić się odpowiedzialności wówczas, gdy wykaże brak winy w wyborze. Istotnym argumentem będzie to, że wolontariuszka lub wolontariusz spełnia wszystkie wymogi, określone w ustawie o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (o których mowa była w początkowej części poradnika) oraz że np. miała odpowiednie doświadczenie w wykonywaniu podobnych świadczeń.

ZBIÓRKA PUBLICZNA A WOLONTARIAT

Świadczenie wolontariuszek i wolontariuszy może być związane z prowadzeniem różnego rodzaju zbiórek. Dlatego też warto znać podstawowe regulacje dotyczące tej materii, zwłaszcza gdy mamy do czynienia ze zbiórką publiczną i gdy należy tę zbiórkę zarejestrować.

Zbiórką publiczną jest zbieranie ofiar w gotówce lub w naturze w miejscu publicznym na określony, zgodny z prawem cel pozostający w sferze zadań publicznych ze sfery pożytku publicznego oraz na cele religijne⁹¹. Zachęcanie do dokonywania darowizn, czy też zbieranie środków w ramach elektronicznego crowdfundingu nie mieszczą się zatem w zakresie zbiórki publicznej. Wskazane w przepisie miejsca publiczne to miejsca ogólnodostępne, a w szczególności ulice, place, parki i cmentarze⁹².

Prawo wskazuje także, że zbiórką publiczną nie jest zbieranie ofiar w gotówce lub w naturze:

1. na cele religijne, na kościelną działalność charytatywno-opiekuńczą, naukową, oświatową i wychowawczą oraz na utrzymanie duchownych i członków zakonów, jeżeli odbywa się w obrębie terenów kościelnych, kaplic oraz w miejscach i okolicznościach zwyczajowo przyjętych w danej okolicy i w sposób tradycyjnie ustalony;
2. w drodze loterii pieniężnych i fantowych;
3. wśród grona osób znanych osobiście przeprowadzającym zbiórkę;
4. wśród młodzieży szkolnej na terenach szkolnych, odbywające się na podstawie pozwolenia władz szkolnych;
5. w ramach zbiórek koleżeńskich odbywających się w:
 - a. lokalu urzędu publicznego na podstawie pozwolenia kierownika urzędu, lub
 - b. innym zakładzie pracy.

W kontekście wolontariatu szczególne znaczenie może mieć zbieranie ofiar wśród młodzieży szkolnej na terenie szkolny. W tym przypadku nie trzeba rejestrować tej zbiórki

91. Art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2014 r. o zasadach prowadzenia zbiórek publicznych (tekst jedn. Dz. U. z 2019 r. poz. 756).

92. Art. 1 ust. 2 ustawy o zasadach prowadzenia zbiórek publicznych.

jako zbiórki publicznej (o czym będzie mowa w dalszej części), natomiast do przeprowadzenia takiej zbiórki konieczne jest zezwolenie władz szkoły.

Organizatorem zbiórki publicznej może być organizacja pozarządowa lub inny podmiot prowadzący działalność pożytku publicznego, jak również komitet społeczny w celu przeprowadzenia zbiórki publicznej. Ten zaś komitet mogą powołać co najmniej trzy osoby fizyczne posiadające pełną zdolność do czynności prawnych oraz niekarane za popełnienie przestępstwa przeciwko wiarygodności dokumentów, mieniu, obrotowi gospodarczemu, obrotowi pieniędzmi i papierami wartościowymi lub za przestępstwo skarbowe⁹³.

Co istotne, zbiórka publiczna może zostać przeprowadzona po jej zgłoszeniu przez organizatora zbiórki i zamieszczeniu informacji o zgłoszeniu przez ministra właściwego do spraw administracji publicznej na ogólnopolskim elektronicznym portalu zbiorów publicznych⁹⁴. Portal ten jest dostępny pod adresem <http://www.zbiorki.gov.pl/>. Zgłoszenie może być złożone tak elektronicznie, jak pisemnie. Prawo wprowadza krótkie terminy do rozpatrzenia przez ministra zgłoszenia (3 lub 7 dni – w zależności od formy zgłoszenia). W razie braku zastrzeżeń, informacja o zbiórce jest zamieszczana na stronie internetowej. Jednakże właściwy do spraw administracji publicznej odmawia, w drodze decyzji administracyjnej, zamieszczenia informacji o zgłoszeniu zbiórki publicznej na portalu zbiorów publicznych, gdy:

1. wskazany w zgłoszeniu cel zbiórki publicznej jest niezgodny z prawem lub wykracza poza sferę zadań publicznych z zakresu pożytku publicznego, albo nie jest celem religijnym, a w przypadku komitetu społecznego – również jest niezgodny z celem, w jakim komitet został powołany;
2. do dnia wpływu zgłoszenia zbiórki publicznej, sprawozdanie z poprzedniej zbiórki publicznej (sprawozdanie z przeprowadzonej zbiórki lub sprawozdanie z rozdysponowania zbiórki) nie zostało zamieszczone na portalu zbiorów publicznych, pomimo wpływu ustawowych terminów⁹⁵.

Gdy wszystko pójdzie pomyślnie, można przeprowadzić zbiórkę. Co istotne, na organizatora nałożono obowiązek zapewnienia osobom przeprowadzającym zbiórkę publiczną identyfikatory zawierające imię i nazwisko osoby przeprowadzającej zbiórkę publiczną

93. Art. 3-4 ustawy o zasadach prowadzenia zbiorów publicznych.

94. Art. 5 ust. 1 ustawy o zasadach prowadzenia zbiorów publicznych.

95. Art. 15 ustawy o zasadach prowadzenia zbiorów publicznych.

oraz w szczególności informacje o nazwie, celu zbiórki publicznej i jej organizatorze oraz numer zbiórki publicznej⁹⁶.

Po przeprowadzeniu zbiórki, należy złożyć dwa sprawozdania:

1. z przeprowadzonej zbiórki publicznej, z podaniem wartości i rodzaju zebranych ofiar – w ciągu 30 dni od zakończenia zbiórki publicznej;
2. ze sposobu rozdysponowania zebranych ofiar.

To drugie ze sprawozdań, ze sposobu rozdysponowania zebranych ofiar, organizacje pozarządowe i inne podmioty prowadzące działalność pożytku publicznego muszą złożyć w terminie 3 miesiące od zakończenia roku obrotowego, a jeżeli ofiary w tym terminie nie zostaną rozdysponowane, również w terminie 3 miesiące od zakończenia każdego roku obrotowego do momentu rozdysponowania zebranych ofiar. W przypadku zbiórek publicznych organizowanych przez komitety społeczne, sprawozdanie należy złożyć w terminie 30 dni od zakończenia 12-miesięcznego okresu od zakończenia zbiórki publicznej, a w przypadku gdy ofiary w tym terminie nie zostaną rozdysponowane, również w terminie 30 dni od zakończenia każdego kolejnego 12-miesięcznego okresu, aż do momentu rozdysponowania zebranych ofiar.

Inne terminy do złożenia sprawozdań ustawa wprowadza względem zbiórek trwających dłużej niż rok.

96. Art. 8

RODO W ORGANIZACJI WOLONTARIATU

Na temat ogólnego rozporządzenia o ochronie danych (tzw. RODO)⁹⁷ powstało wiele opracowań, tekstów, czy poradników. Dlatego też w niniejszym poradniku ograniczono się do przedstawienia ogólnych zasad, podstawowych regulacji i wybranych praktycznych wskazówek.

Kiedy przetwarzanie danych jest legalne?

Podstawowe zasady RODO dotyczą tego, że dane osobowe muszą być:

1. przetwarzane zgodnie z prawem, rzetelnie i w sposób przejrzysty dla osoby, której dane dotyczą („**zgodność z prawem, rzetelność i przejrzystość**”);
2. zbierane w konkretnych, wyraźnych i prawnie uzasadnionych celach i nieprzetwarzane dalej w sposób niezgodny z tymi celami; dalsze przetwarzanie do celów archiwalnych w interesie publicznym, do celów badań naukowych lub historycznych lub do celów statystycznych nie jest uznawane w myśl art. 89 ust. 1 za niezgodne z pierwotnymi celami („**ograniczenie celu**”);
3. adekwatne, stosowne oraz ograniczone do tego, co niezbędne do celów, w których są przetwarzane („**minimalizacja danych**”);
4. prawidłowe i w razie potrzeby uaktualniane; należy podjąć wszelkie rozsądne działania, aby dane osobowe, które są nieprawidłowe w świetle celów ich przetwarzania, zostały niezwłocznie usunięte lub sprostowane („**prawidłowość**”);
5. przechowywane w formie umożliwiającej identyfikację osoby, której dane dotyczą, przez okres nie dłuższy, niż jest to niezbędne do celów, w których dane te są przetwarzane („**ograniczenie przechowywania**”);
6. przetwarzane w sposób zapewniający odpowiednie bezpieczeństwo danych osobowych, w tym ochronę przed niedozwolonym lub niezgodnym z prawem przetwarzaniem oraz przypadkową utratą, zniszczeniem lub uszkodzeniem, za pomocą odpowiednich środków technicznych lub organizacyjnych („**integralność i poufność**”⁹⁸).

97. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE.

98. Art. 5 ust. 1 RODO.

Administrator jest odpowiedzialny za przestrzeganie przepisów ust. 1 i musi być w stanie wykazać ich przestrzeganie („rozliczalność”)⁹⁹.

Kluczowe jest też wskazanie, kiedy przetwarzanie danych osobowych. RODO wskazuje, że jest to możliwe wyłącznie w uregulowanych w rozporządzeniu przypadkach, gdy – i w takim zakresie, w jakim – spełniony jest co najmniej jeden z poniższych warunków:

1. osoba, której dane dotyczą wyraziła zgodę na przetwarzanie swoich danych osobowych w jednym lub większej liczbie określonych celów;
2. przetwarzanie jest niezbędne do wykonania umowy, której stroną jest osoba, której dane dotyczą, lub do podjęcia działań na żądanie osoby, której dane dotyczą, przed zawarciem umowy;
3. przetwarzanie jest niezbędne do wypełnienia obowiązku prawnego ciążącego na administratorze;
4. przetwarzanie jest niezbędne do ochrony żywotnych interesów osoby, której dane dotyczą, lub innej osoby fizycznej;
5. przetwarzanie jest niezbędne do wykonania zadania realizowanego w interesie publicznym lub w ramach sprawowania władzy publicznej powierzonej administratorowi;
6. przetwarzanie jest niezbędne do celów wynikających z prawnie uzasadnionych interesów realizowanych przez administratora lub przez stronę trzecią, z wyjątkiem sytuacji, w których nadrzędny charakter wobec tych interesów mają interesy lub podstawowe prawa i wolności osoby, której dane dotyczą, wymagające ochrony danych osobowych, w szczególności gdy osoba, której dane dotyczą, jest dzieckiem..

W razie zawarcia porozumienia wolontariackiego, nie ma konieczności posiadania od wolontariuszki lub wolontariusza odrębnej zgody na przetwarzanie danych w związku z wykonaniem umowy. Jednakże jeżeli będziemy chcieli wykorzystywać dane tej osoby np. do wysyłania newslettera czy innych informacji, a taka kwestia nie wynika z zawartej umowy, wówczas należy posiadać odrębną zgodę. Owa zgoda będzie niezbędna także wówczas, gdy korzystający pozyskuje dane od innych niż wolontariuszka i wolontariusz osób, np. uczestniczek i uczestników szkoleń.

Co do przetwarzania danych na podstawie owej zgody, RODO stanowi o tym, że administrator musi być w stanie wykazać, że osoba, której dane dotyczą, wyraziła zgodę na przetwarzanie swoich danych osobowych¹⁰⁰.

99. Art. 5 ust. 2 RODO.

100. Art. 7 ust. 1 RODO.

Jeżeli osoba, której dane dotyczą, wyrażą zgodę w pisemnym oświadczeniu, które dotyczy także innych kwestii, zapytanie o zgodę musi zostać przedstawione w sposób pozwalający wyraźnie odróżnić je od pozostałych kwestii, w zrozumiałej i łatwo dostępnej formie, jasnym i prostym językiem. Część takiego oświadczenia osoby, której dane dotyczą, stanowiąca naruszenie niniejszego rozporządzenia nie jest wiążąca¹⁰¹. Zgoda taka może być nadto w każdym czasie wycofana przez osobę, która je złożyła¹⁰².

Zgodnie RODO, w przypadku usług społeczeństwa informacyjnego oferowanych bezpośrednio dziecku, zgodne z prawem jest przetwarzanie danych osobowych dziecka, które ukończyło 16 lat. Jeżeli dziecko nie ukończyło 16 lat, takie przetwarzanie jest zgodne z prawem wyłącznie w przypadkach, gdy zgodę wyraziła lub zaaprobowwała ją osoba sprawująca władzę rodzicielską lub opiekę nad dzieckiem oraz wyłącznie w zakresie wyrażonej zgody. Państwa członkowskie mogą przewidzieć w swoim prawie niższą granicę wiekową, która musi wynosić co najmniej 13 lat¹⁰³. Choć początkowo można były plany prawodawcze o obniżeniu tego wieku do lat 13, jednakże nie zdecydowano się na wprowadzenie takiej regulacji. Zatem osoba niepełnoletnia, która ukończyła 16 lat, może samo wyrazić zgodę na przetwarzanie danych osobowych. Owa regulacja dotyczy jednak „usług społeczeństwa informacyjnego”, co oznacza **każdą usługę normalnie świadczoną za wynagrodzeniem, na odległość, drogą elektroniczną i na indywidualne żądanie odbiorcy usług**. Chodzi więc o wykorzystywanie np. programów do słuchania muzyki, odtwarzania filmów na żądanie, itd. Poza tym, nie sposób wolontariat uznać za jakkolwiek rozumianą usługę, skoro wiąże się on przede wszystkim z obowiązkami, którym poddaje się wolontariusz.

Zatem w przypadku przetwarzania danych osobowych osób niepełnoletnich, niezbędna będzie zgoda przedstawicieli ustawowych, lub też potwierdzenie zgody udzielonej przez osobę niepełnoletnią. Dotyczyć to może m.in. przetwarzanie danych niepełnoletnich uczestniczek i uczestników szkoleń lub osób, na rzecz których działa korzystający.

Bardziej szczegółowe wymagania RODO stawia wobec danych osobowych ujawniających pochodzenie rasowe lub etniczne, poglądy polityczne, przekonania religijne lub światopoglądowe, przynależność do związków zawodowych oraz przetwarzania danych genetycznych, danych biometrycznych w celu jednoznacznego zidentyfikowania osoby fizycznej lub danych dotyczących zdrowia, seksualności lub orientacji seksualnej tej osoby.

101. Art. 7 ust. 2 RODO.

102. Art. 7 ust. 3 RODO.

103. Art. 8 ust. 1 RODO.

Generalnie, dane te nie mogą być przetwarzane, chyba że zostanie spełniony co najmniej jeden z warunków, wskazanych wyczerpująco w RODO¹⁰⁴.

Prawa osoby, której dane dotyczą

Kolejną istotną kwestią są prawa osoby, której dane dotyczą.

Administrator podejmuje odpowiednie środki, aby w związanej, przejrzystej, zrozumiałej i łatwo dostępnej formie, jasnym i prostym językiem – w szczególności gdy informacje są kierowane do dziecka – udzielić osobie, której dane dotyczą, wszelkich informacji, o których mowa w art. 13 i 14, oraz prowadzić z nią wszelką komunikację na mocy art. 15–22 i 34 w sprawie przetwarzania. Informacji udziela się na piśmie lub w inny sposób, w tym w stosownych przypadkach – elektronicznie. Jeżeli osoba, której dane dotyczą, tego zażąda, informacji można udzielić ustnie, o ile innymi sposobami potwierdzi się tożsamość osoby, której dane dotyczą¹⁰⁵.

Od tej zasady RODO przewiduje też wyjątki, które pozwalają nie informować osoby, której dane dotyczą, ale podjąć inne środki w celu ochrony jej praw.

Administrator danych podczas zbierania danych od określonej osoby, zobowiązany jest podać wszystkie następujące informacje:

1. swoją tożsamość i dane kontaktowe oraz, gdy ma to zastosowanie, tożsamość i dane kontaktowe swojego przedstawiciela;
2. gdy ma to zastosowanie – dane kontaktowe inspektora ochrony danych;
3. cele przetwarzania danych osobowych, oraz podstawę prawną przetwarzania;
4. prawnie uzasadnione interesy realizowane przez administratora lub przez stronę trzecią – jeżeli na tej podstawie przetwarzane są dane;
5. informacje o odbiorcach danych osobowych lub o kategoriach odbiorców, jeżeli istnieją;
6. gdy ma to zastosowanie – informacje o zamiarze przekazania danych osobowych do państwa trzeciego lub organizacji międzynarodowej oraz o stwierdzeniu lub braku stwierdzenia przez Komisję odpowiedniego stopnia ochrony lub w przypadku przekazania – wzmiankę o odpowiednich lub właściwych zabezpieczeniach oraz o możliwościach uzyskania kopii danych lub o miejscu udostępnienia danych. 2.

104. Art. 9 ust. 1 i 2 RODO.

105. Art. 12 ust. 1 RODO.

Ponadto, podczas pozyskiwania danych osobowych administrator podaje osobie, której dane dotyczą, następujące inne informacje niezbędne do zapewnienia rzetelności i przejrzystości przetwarzania:

1. okres, przez który dane osobowe będą przechowywane, a gdy nie jest to możliwe, kryteria ustalania tego okresu;
2. informacje o prawie do żądania od administratora dostępu do danych osobowych dotyczących osoby, której dane dotyczą, ich sprostowania, usunięcia lub ograniczenia przetwarzania lub o prawie do wniesienia sprzeciwu wobec przetwarzania, a także o prawie do przenoszenia danych;
3. informacje o prawie do cofnięcia zgody w dowolnym momencie bez wpływu na zgodność z prawem przetwarzania, którego dokonano na podstawie zgody przed jej cofnięciem;
4. informacje o prawie wniesienia skargi do organu nadzorczego;
5. informację, czy podanie danych osobowych jest wymogiem ustawowym lub umownym lub warunkiem zawarcia umowy oraz czy osoba, której dane dotyczą, jest zobowiązana do ich podania i jakie są ewentualne konsekwencje niepodania danych;
6. informacje o zautomatyzowanym podejmowaniu decyzji, w tym o profilowaniu, o którym mowa w art. 22 ust. 1 i 4, oraz – przynajmniej w tych przypadkach – istotne informacje o zasadach ich podejmowania, a także o znaczeniu i przewidywanych konsekwencjach takiego przetwarzania dla osoby, której dane dotyczą.

Wskazane informacje administrator powinien podać w rozsądnym terminie po pozyskaniu danych osobowych – najpóźniej w ciągu miesiąca – mając na uwadze konkretne okoliczności przetwarzania danych osobowych, a jeśli dane osobowe mają być stosowane do komunikacji z osobą, której dane dotyczą – najpóźniej przy pierwszej takiej komunikacji z osobą, której dane dotyczą.

Dobrą praktyką, którą można rekomendować, jest wypełnienie wskazanego obowiązku informacyjnego od razu, tj. wraz z pozyskaniem danych osobowych osoby.

Gdy dane są już przetwarzane, prawem osoby, które dane dotyczą, jest uzyskanie od administratora potwierdzenia, czy przetwarzane są dane osobowe jej dotyczące, a jeżeli ma to miejsce, jest uprawniona do uzyskania dostępu do nich oraz następujących informacji:

1. cele przetwarzania;
2. kategorie odnośnych danych osobowych;

3. informacje o odbiorcach lub kategoriach odbiorców, którym dane osobowe zostały lub zostaną ujawnione, w szczególności o odbiorcach w państwach trzecich lub organizacjach międzynarodowych;
4. w miarę możliwości planowany okres przechowywania danych osobowych, a gdy nie jest to możliwe, kryteria ustalania tego okresu;
5. informacje o prawie do żądania od administratora sprostowania, usunięcia lub ograniczenia przetwarzania danych osobowych dotyczącego osoby, której dane dotyczą, oraz do wniesienia sprzeciwu wobec takiego przetwarzania;
6. informacje o prawie wniesienia skargi do organu nadzorczego;
7. jeżeli dane osobowe nie zostały zebrane od osoby, której dane dotyczą – wszelkie dostępne informacje o ich źródle;
8. informacje o zautomatyzowanym podejmowaniu decyzji, w tym o profilowaniu, oraz – przynajmniej w tych przypadkach – istotne informacje o zasadach ich podejmowania, a także o znaczeniu i przewidywanych konsekwencjach takiego przetwarzania dla osoby, której dane dotyczą¹⁰⁶.

Administrator ponadto ma obowiązek dostarczenia osobie, której dane dotyczą, kopię danych osobowych podlegających przetwarzaniu. Za wszelkie kolejne kopie, o które zwróci się osoba, której dane dotyczą, administrator może pobrać opłatę w rozsądnej wysokości wynikającej z kosztów administracyjnych. Jeżeli osoba, której dane dotyczą, zwraca się o kopię drogą elektroniczną i jeżeli nie zaznaczy inaczej, informacji udziela się powszechnie stosowaną drogą elektroniczną¹⁰⁷.

Następnie, osoba, której dane dotyczą, ma prawo żądania od administratora niezwłocznego sprostowania dotyczących jej danych osobowych, które są nieprawidłowe. Z uwzględnieniem celów przetwarzania, osoba, której dane dotyczą, ma prawo żądania uzupełnienia niekompletnych danych osobowych, w tym poprzez przedstawienie dodatkowego oświadczenia¹⁰⁸.

Kolejnym prawem osoby, której dane dotyczą, jest prawo do bycia zapominanych, czyli prawo do żądania od administratora danych usunięcia informacji bez zbędnej włoki, po zgłoszeniu takiego żądania. Jednak żeby obowiązek ten zaktualizował się, konieczne jest spełnienie co najmniej jednej z poniższych przesłanek:

106. Art. 15 ust. 1 RODO.

107. Art. 15 ust. 3 RODO.

108. Art. 16 RODO.

1. dane osobowe nie są już niezbędne do celów, w których zostały zebrane lub w inny sposób przetwarzane;
2. osoba, której dane dotyczą, cofnęła zgodę, na której opiera się przetwarzanie, i nie ma innej podstawy prawnej przetwarzania;
3. osoba, której dane dotyczą, wnosi sprzeciw wobec przetwarzania i nie występują nadrzędne prawnie uzasadnione podstawy przetwarzania lub osoba, której dane dotyczą, wnosi sprzeciw na mocy art. 21 ust. 2 wobec przetwarzania;
4. dane osobowe były przetwarzane niezgodnie z prawem;
5. dane osobowe muszą zostać usunięte w celu wywiązania się z obowiązku prawnego przewidzianego w prawie Unii lub prawie państwa członkowskiego, któremu podlega administrator;
6. dane osobowe zostały zebrane w związku z oferowaniem usług społeczeństwa informacyjnego¹⁰⁹.

Od tego również RODO przewiduje określone wyjątki¹¹⁰.

Uwzględniając charakter, zakres, kontekst i cele przetwarzania oraz ryzyko naruszenia praw lub wolności osób fizycznych o różnym prawdopodobieństwie i wadze zagrożenia, administrator wdraża odpowiednie środki techniczne i organizacyjne, aby przetwarzanie odbywało się zgodnie z niniejszym rozporządzeniem i aby móc to wykazać. Środki te są w razie potrzeby poddawane przeglądowi i uaktualnianiu¹¹¹. Jeżeli jest to proporcjonalne w stosunku do czynności przetwarzania, środki, o których mowa powyżej, powinny obejmować wdrożenie przez administratora odpowiednich polityk ochrony danych.

Praktyczne wskazówki

Warto zadbać o zgodę na przetwarzanie danych osobowych na okres rekrutacji wolontariuszki i wolontariusza, ze wskazaniem, kiedy dane te zostaną usunięte (np. po upływie terminu na wyłonienie wolontariuszek i wolontariuszy o po upływie terminu na rozpatrzenie ewentualnych skarg w tej mierze).

Osoba, która zapisuje się w newsletterze, może wyrazić zgodę nie w formie pisemnej, ale elektronicznej. Ta forma komunikacji ułatwi także wypełnienie obowiązku informacyjnego. Jeżeli natomiast do korzystającego telefonicznie zwraca się osoba, która chciałaby

109. Art. 17 ust. 1 RODO.

110. Art. 17 ust. 3 RODO.

111. Art. 24 ust. 1 RODO.

nawiązać współpracę lub oczekuje na jakieś informację, to trudne może być wykazanie, że osoba ta wyraziła zgodę na przetwarzanie swoich danych.

Przy zbieraniu danych należy pamiętać, żeby określone dane były związane z określonym celem i żeby możliwe było wykazanie tego związku. Podczas rekrutacji muszą to być informacje, które mają wpływ na podjęcie przez korzystającego decyzji o tym, z kim zostanie nawiązana współpraca. Na tym etapie nie znajdzie raczej uzasadnienia zbierania danych o np. numerze PESEL, imionach rodziców czy też miejscu zamieszkania – które będą niezbędne do zawarcia porozumienia wolontariackiego, zwłaszcza wówczas, gdy działalność ma być związana z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem małych lub z opieką nad nimi, zatem gdy zaktualizuje się obowiązek sprawdzenia danej osoby w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym.

Jak wskazano, nie jest konieczne zbieranie danych niezbędnych do wykonania umowy, w tym np. porozumienia wolontariackiego. Jeżeli jednak będziemy chcieli przekazywać tej osobie dane po zakończeniu współpracy (m.in. o innych organizowanych wydarzeniach), to w tej mierze niezbędne jest zgoda tej osoby. Można ją zawrzeć w umowie (przy zadbanie o stawiane przez RODO wymogi: przedstawienie w sposób pozwalający wyraźnie odróżnić je od pozostałych kwestii, w zrozumiałej i łatwo dostępnej formie, jasnym i prostym językiem). Samo zawarcie umowy wolontariackiej nie oznacza bowiem uprawnienia do wykorzystywania danych osoby po ustaniu współpracy.

O AUTORZE

Bartosz Wilk – prawnik i ekonomista. Wiceprezes i ekspert prawny Sieci Obywatelskiej Watchdog Polska. Doktorant w Zakładzie Nauki Administracji na Wydziale Prawa i Administracji UW. Aplikant radcowski. Kierownik projektu naukowego pt. Instytucja inicjatywy lokalnej jako forma koprodukcji usług publicznych, finansowanego ze środków Narodowego Centrum Nauki. W 2015 r. został laureatem konkursu Diamentowy Grant, dzięki czemu w latach 2015-2017 kierował projektem naukowym pt. Ochrona Pomników Zagłady w polskim systemie prawnym. W 2017 r. w ramach programu Erasmus+ odbył praktyki w hiszpańskiej organizacji pozarządowej – Access Info Europe, zajmującej się prawem do informacji w Unii Europejskiej i państwach członkowskich. Członek Szczecińskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego w kadencji 2015-2018. W czerwcu 2019 r. podczas wyjazdu naukowego obserwował funkcjonowanie w Holandii narzędzi podobnych do polskiej inicjatywy lokalnej

Centrum Wolontariatu jest współfinansowane przez Miasto Szczecin.
Zadanie współfinansowane z budżetu Województwa Zachodniopomorskiego.

Centrum Wolontariatu

Sfinansowano przez Narodowy Instytut Wolności - Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego ze środków
"Korpusu Solidarności - Programu Wspierania i Rozwoju Wolontariatu Długoterminowego na lata 2018-2030"

Stowarzyszenie Polites